

MEMÒRIA

L'ACCIÓ TUTORIAL A L'ESO: UNA EINA PER A AFAVORIR LA COHESIÓ SOCIAL

**PROPOSTA PER A UNA ACCIÓ CONTINUADA DE 1er
a 4rt DE L'ESO**

Mª Pilar Fernández Campelo

IES Bernat Metge. Barcelona

Curs: 2007/2008

Llicència: Modalitat A

ÍNDEX

1. Pròleg.....	3
2. Resum.....	4
3. Aproximació al problema.....	5
4. Apartat teòric.....	6
5. Punt de partida per a la definició del problema.....	8
6. La nostra proposta.....	10
7. Metodologia del treball de recerca.....	12
7.1. Model de recerca-acció implementat	
8. Fases del nostre projecte.....	14
<u>8.1. Primera fase: anàlisi de la realitat:</u>	
a) Objectius del diagnòstic	
b) Models de recollida de dades	
c) Resultats: gràfics de dades i conceptualització dels problemes	
<u>8.2. Segona fase: devolució del diagnòstic al IES Bernat Metge</u>	
<u>8.3. Tercera fase: proposta d'innovació</u>	
8.3.1. Aspectes comuns de la Tutoria:	
a) Estructura	
b) Regles del joc	
c) Tasques	
d) Funció del professorat	
e) Efectes esperats	
9. Concreció de les propostes.....	34
9.1. Primer de l'ESO	
9.2. Segon de l'ESO	
9.3. Tercer de l'ESO	
9.4. Quart de l'ESO	
10. Validació de les propostes.....	68
11. Conclusions.....	71
12. Bibliografia	74

1. Pròleg

La realització del present treball ha estat possible gràcies a la concessió d'una llicència d'estudis retribuïda per part del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (DOGC N° 4968 del 14.9.2007).

Agraeixo especialment la dedicació rebuda per part de la meva directora de projecte, la Dra. Batolleu-me, per la seva comprensió, la seva competència i tot el que d'ella he après.

Així mateix vull agrair la Junta directiva del IES Bernat Metge, tot el professorat, especialment els tutors i tutores de Secundària i l'alumnat per la bona rebuda i col·laboració que m'han dispensat.

No vull deixar de mencionar la professora Mila González que ja fa deu anys em va fer conèixer el GREDI amb tot el que això ha suposat per a la meva formació com a educadora.

I finalment li dec un agraïment especial a Nery Taveras, col·laborador del GREDI i que sempre m'ha donat un cop de mà quan el necessitava.

2. Resum

L'objectiu general d'aquest projecte és oferir al professorat i l'alumnat de Secundària una programació seqüenciada d'activitats que permetin, a través d'una acció tutorial sistemàtica, afavorir la necessària cohesió social del nostre alumnat, en un context de diversitat cultural elevat, que a l'actualitat, curs 2007/2008 representa un 40'42% d'alumnat estranger, per a poder accedir a una educació integradora que ajudi a minimitzar els riscos d'exclusió social.

Per a donar resposta als objectius del projecte hem portat a terme un procés d'investigació-acció i una proposta de canvi amb aplicació d'uns materials que s'inseriran a la pràctica pedagògica del Centre a partir del proper curs.

El plantejament general se situa dins d'unes coordenades pedagògiques que desenvolupen el sentiment de pertinença del nostre alumnat a una comunitat i que permeten augmentar una consciència viva d'aquesta pertinença, és a dir, aprendre un conjunt d'habilitats i actituds per a poder participar-hi que facilitin un compromís per a millorar-la i que promoguin un sentit de responsabilitat social.

Conscient del problema que a diari es viuen a les aules i pensant que la cohesió social no s'aconsegueix invocant simplement igualtat i respecte, sinó que s'han de plantejar actuacions socials i educatives que s'enfrontin decididament a les amenaces de xenofòbia i exclusió que perjudiquen tothom, hem preparat aquest treball. Si no es treballen decididament des de la educació aquests aspectes, podem afavorir actituds perilloses que podrien aprofitar-se de l'exclusió social que comença a la escola.

Els objectius específics formen part dels objectius generals de les Competències Bàsiques, punt N° 8: Competència social i ciutadana i es concreten en els següents apartats:

- Desenvolupar en l'alumnat un sentiment de pertinença mitjançant estratègies d'integració: classe cooperativa.
- Capacitar l'alumnat per a combatre estereotips i tòpics culturals, mitjançant dinàmiques que propiciïn l'anàlisi, la valoració i el judici crític de les diferents realitats socioculturals.
- Promoure la participació integradora de tot l'alumnat en activitats que desenvolupin una ciutadania inclusiva.

Aquest treball s'emmarca dins del Pla de Millora del IES Bernat Metge de Barcelona. Els materials que presentem han estat fets pel GREDI i el fet de formar part d'un grup de treball amb els seus membres i amb professorat d'altres Instituts m'ha permès conèixer-los i experimentar-los prèviament. És això el que m'ha possibilitat seqüenciar-los i adaptar-los al nostre Centre.

3. Aproximació al problema

El nostre treball s'emmarca dins del marc "investigació-acció" que pretén arribar a millorar la qualitat dels processos educatius i ajudar els educadors en la reflexió sistemàtica de la seva pràctica educativa per a què puguin prendre decisions adequades per a millorar-la, és a dir, la funció investigadora com a via per a la innovació educativa i el desenvolupament professional.

La investigació-acció intenta, com a objectiu prioritari, la transformació de la pràctica educativa investigant aquelles pràctiques que incideixin més directament en la formació i el canvi d'actituds de persones i grups. Els canvis que a poc a poc experimentem en un procés continu s'han d'incorporar a la vida quotidiana de la nostra activitat escolar, ja que l'objectiu final va dirigit al canvi educatiu i social amb un pla d'acció que inclogui una proposta de canvi i de quines estratègies farem servir per assolir-lo. Aquest pla d'acció té el seu punt de partida en el següents apartats:

3.1. Inquietud educativa

Com s'afavoreixen els processos d'innovació a l'escola ajudant el professorat perquè sigui ell mateix el qui els promogui. Al nostre Institut, un dels eixos del Pla de Millora parla explícitament de "promoure la cohesió social" com a un dels seus objectius prioritaris.

3.2. Inquietud científica

Com s'assegura el rigor científic en la metodologia d'investigació. En el nostre cas, hem demanat el suport del GREDI (Grup de Recerca en Educació Intercultural), de la UB, grup de recerca consolidat per la Generalitat i avalat per molts estudis sobre la matèria, que ens ofereix la garantia i seriositat de les seves propostes i l'assessorament regular en el nostre procés de recerca-acció.

3.3. Inquietud social

Com es contribueix, des de la investigació educativa i des de l'educació als processos que contribueixin a un canvi transformador de les nostres pràctiques socials per a què siguin realment transformadores. El fet de la meua experiència didàctica com a educadora en el mateix Centre des de l'any 86 em dona una visió dels canvis socials experimentats i per tant m'anima a buscar eines que ajudin el professorat i l'alumnat en la millora de l'ensenyament-aprenentatge. Una metodologia activa que aposti per la cohesió social i que s'ha de caracteritzar pels següents principis:

- Defensa del pluralisme cultural i compromís de lluitar contra la discriminació.
- Consideració de la diversitat cultural com a valor educatiu i factor d'enriquiment.
- Vinculació del projecte als objectius generals del Centre com a eix de convivència.
- Implicació de tota la comunitat educativa als objectius del projecte.

4. Apartat teòric

La cultura és el conjunt de significacions persistents i compartides, adquirides mitjançant la filiació a un grup social concret, que porten a interpretar els estímuls de l'entorn segons actituds, representacions i comportaments valorats per la mateixa comunitat i que tendeixen a projectar-se en produccions i conductes que hi siguin coherents.

A la societat actual, resulta del tot insostenible una postura educativa etnocèntrica en que els membres d'una comunitat pensin que son els dipositaris de tot el que és vertader, bo i bell i també és insostenible la postura oposada: no es deu caure en una posició excessivament relativista, acrítica, folklòrica de les diferents cultures.

Seguint la Dra. Bartolomé(1997), tenim diversos models d'educació multicultural:

- Mantenir la cultura hegemònica: s'elaboren programes educatius especials per a afavorir la plena adaptació a la cultura dominant. Són models assimilacionistes, compensatoris i que segreguen.
- Reconèixer l'existència d'una societat multicultural: l'escola com a potenciadora del pluralisme cultural.
- Fomentar la solidaritat i reciprocitat cultural: respecta la diversitat cultural i promou la comunicació i el diàleg entre els diferents grups culturals.
- Denunciar la injustícia que es deriva d'una asimetria cultural i lluitar en contra.
- Avançar-hi vers un projecte educatiu global que inclogui l'opció intercultural i la lluita contra tota discriminació. Intentar valorar la diversitat i promoure la igualtat. Educar per a una ciutadania dins d'una societat multicultural i promoure programes d'educació per a la responsabilitat social.

Dins dels nostres objectius, hem d'assumir per tant, des de la nostra perspectiva, dues responsabilitats:

- la lluita contra qualsevol forma d'exclusió social, fins i tot contra les que el mateix procés educatiu pugui afavorir.

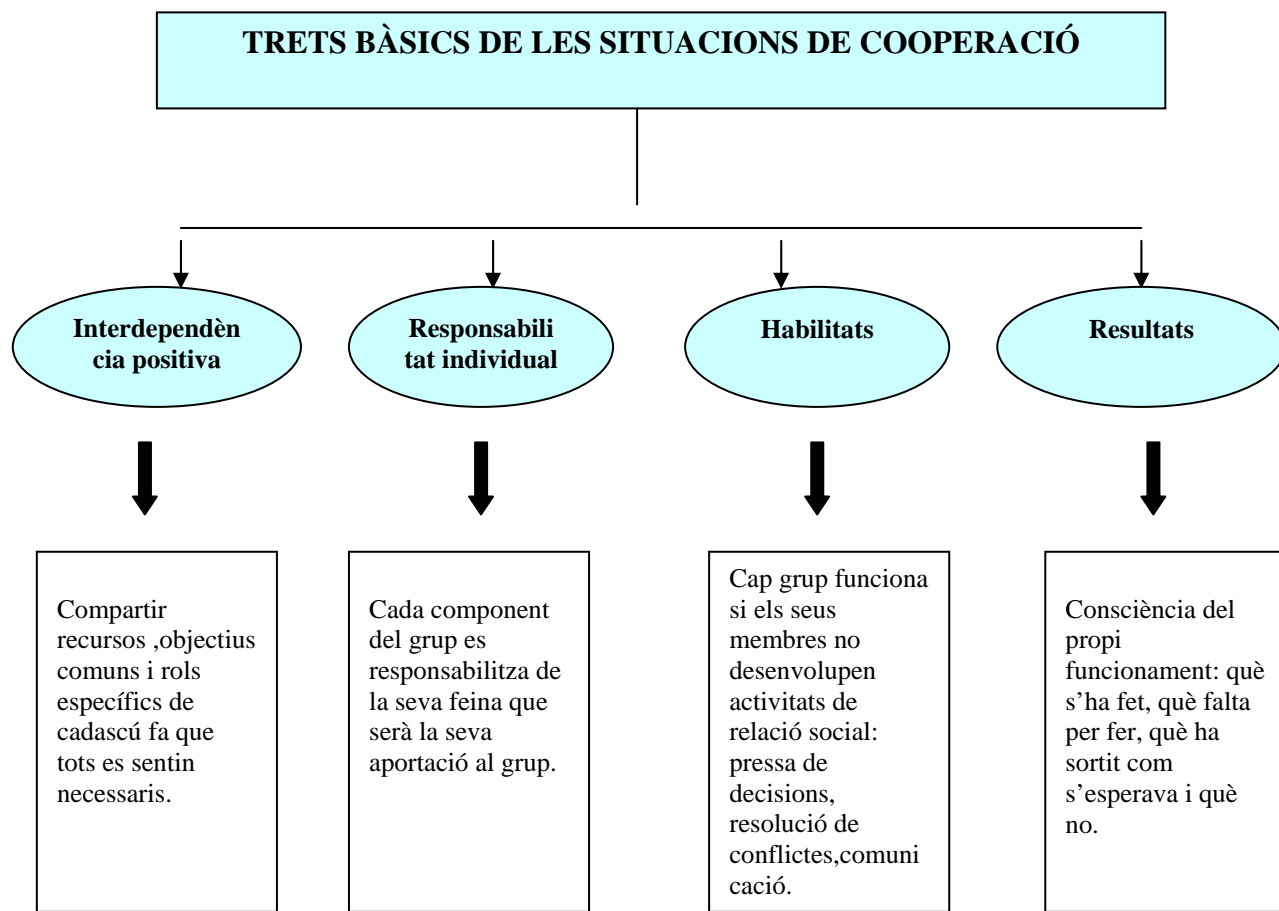
- el desenvolupament d'estratègies educatives que afavoreixin l'assumpció de valors comuns compartits, la participació en un projecte comú a on cadascú té el seu lloc i la seva responsabilitat.

Però, quins han de ser els processos educatius per a aprendre a exercir com a ciutadans i ciutadanes dins d'una comunitat plural, plena de conflictes i desigualtats? Per a respondre a aquesta qüestió hem de partir d'un concepte dinàmic de ciutadania que incorpora les principals dimensions que s'han de treballar a les institucions educatives.

Els objectius d'aquest procés educatiu són els següents:

- Capacitat d'arrelar-se a la comunitat pròpia i alhora conèixer d'altres perspectives culturals.
- Aptitud per a la crítica constructiva dels aspectes negatius de qualsevol cultura que s'hi oposi a la Declaració Universal dels Drets Humans i alhora, l'actitud oberta per a enriquir-se amb qualsevol element cultural positiu sense valorar la procedència.
- Habilitat per a resoldre conflictes inter-ètnics.
- Predisposició per a conviure amb d'altres culturalment diferents en qualitat de "persones".
- Respecte vers la diversitat cultural com a legítima aspiració a la igualtat de tot l'alumnat, sense caure en una pedagogia folklòrica i relativista.
- Potencialitat igualadora i pragmàtica que permeti superar prejudicis i conflictes de convivència escolar.
- Integració socio-afectiva de l'alumnat.

Tot seguint a la Dra. Bartolomé, considerem que la classe cooperativa dins d'un context multicultural és el model més necessari com a factor de cohesió social i sobretot d'inclusió de l'alumnat que per raons culturals, de nivell de coneixements o de falta d'arrelament al nostre context es puguin sentir exclosos de la societat.

Creiem que la cooperació ha de constituir un element clau dins del nostre concepte d'escola inclusiva. Les dinàmiques i activitats que proposarem per a l'àmbit de la Tutoria han de contemplar aquest component.

5. Punt de partida per a la definició del problema

La identitat ètnica és la percepció d'un mateix definida per la pertinença a un grup i, en sentit més ampli, es podria definir com el sentiment de pertinença a un grup i la part del pensament propi, les percepcions, sentiments i conductes que s'observen concretament per pertànyer a un grup ètnic-cultural i que en depenen de la herència cultural, les relacions socials i el símbols culturals.

El procés de desenvolupament de la identitat, tot seguint a la Dra. Bartolomé(2003), dins d'una pedagogia de la inclusió té uns elements clau:

1. "El coneixement mutu com a base.

2. L'acceptació com a condició. Pedagogia de la equitat.
3. La valoració com a impuls.
4. La cohesió social i el desenvolupament de les persones com a horitzó.
5. La ciutadania intercultural com a procés”.

Dins d'una societat en la qual coexisteixen grups ètnics diferents, com és el cas de l'IES Bernat Metge, es reforcen les identitats pròpies. La consciència de la identitat ètnica pròpia és més elevada quan els sistemes socials tenen diferents graus de poder a la societat, quan hi ha grups dominants.

Els adolescents desenvolupen la seva identitat des de tres perspectives:

- vertical: influència de la família
- horitzontal: influència dels iguals
- obliqua: influència d'altres adults, institucions, etc.

Sabem que dins les comunitats més desfavorides la inseguretat es fa més palesa i s'incrementa a l'adolescència. L'aprenentatge i el canvi d'actituds que pretenem es pot produir a tres nivells:

- A) Superficial: aprenentatge de fets, esdeveniments socials o històrics de cultures diferents.
- B) Intermig: l'aprenentatge afecta a aspectes més centrals de la persona (preferència i ús de la llengua, preferència per determinats ambients, grups d'amics o parella, etc.)
- C) Significant: els canvis es manifesten en els valors, les normes, les creences que afecten a la cosmovisió de la persona i a la seva manera de comportar-se quotidianament.

És important també assenyalar que una persona es pot sentir identificada amb varies cultures alhora i d'altres incorporen valors de les “noves” cultures només després de varies generacions.

El que nosaltres proposem com a **objectius específics**, que comporten una acció sistemàtica i continuada per a tota l'educació Secundària del Centre, són els següents i s'inscriuen dins dels objectius de les Competències Bàsiques, punt N° 8: Competència social i ciutadana.

- Desenvolupar en l'alumnat un sentiment de pertinença mitjançant estratègies d'integració: classe cooperativa.
- Capacitar l'alumnat per a combatre estereotips i tòpics culturals, mitjançant dinàmiques que propiciïn l'anàlisi, la valoració i el judici crític de les diferents realitats socioculturals.
- Promoure la participació integradora de tot l'alumnat en activitats que desenvolupin una ciutadania inclusiva.

6. La nostra proposta

L'objectiu final d'una investigació-acció ha de ser el canvi educatiu i social, ja que els valors, les significacions, només es canvien en comunitat. És una feina lenta que es manté gràcies a una forta motivació interna i a una planificació realista del ritme de l'alumnat com a grup a les tutories.

És imprescindible la motivació dels tutors/es per a dur-lo a terme i el suport de la Junta directiva, així com la implicació de tots els estaments educatius especialment de pares i mares i del Consell Escolar.

Aquest projecte, que s'aplicarà dins del Pla d'Acció Tutorial del Centre, representarà una millora educativa i social quan ja no sigui quelcom d'extraordinari, experimental o d'innovació i formi part de la vida personal i institucional del Centre que és cap a on es dirigeix el present projecte.

Aquest treball pretén oferir al professorat i l'alumnat de Secundària una programació seqüencial d'activitats que permetin, a través d'una acció tutorial sistemàtica, afavorir la necessària cohesió social del nostre alumnat per poder accedir a una educació integradora que ajudi a minimitzar els riscos d'exclusió social.

Com i què podem treballar a la Tutoria des d'una perspectiva que involucri la diversitat del nostre alumnat i el professorat en una mateixa tasca: l'aprenentatge des de la participació activa, intercultural i no sexista, o sigui, inclusiva. L'aplicació d'uns materials que tinguin una continuïtat en la seva educació i contribueixen a la formació de ciutadans que coneguin els seus drets i deures respecte la col·lectivitat i que, a partir d'aquest coneixement, portin a una acció participativa i transformadora sense exclusions, responsable. El nou context social del nostre centres així ho demana.

Les dificultats observades per a comprendre i adaptar-nos al nou context social del nostre alumnat, a la diversitat de procedències, de nivells formatius, d'hàbits propis i envers la societat que ens envolta ens fan intentar trobar respostes als problemes que es presenten a la vida quotidiana del professorat. El professorat, conscient de la importància que juga la motivació i la presència a l'aula d'un ambient favorable per a l'aprenentatge, ha provat diferents procediments al llarg de la seva experiència docent amb la intenció de facilitar l'estudi de fenòmens i fets que estan cada cop més allunyats de l'entorn de l'alumnat. Si afegim a això la diversitat cultural present, hem de concloure que cada temps ha de tenir noves eines complementàries: un repte per a la feina del professorat. La Tutoria pot ser una d'aquestes eines complementàries de cohesió social del grup-classe que faciliti aquest repte.

El plantejament general se situa dins d'unes coordenades pedagògiques que desenvolupin el sentiment de pertinença del nostre alumnat a una comunitat i que permetin desenvolupar una consciència

viva d'aquesta pertinença, és a dir, aprendre un conjunt d'habilitats i actituds per a poder participar-hi que facilitin un compromís per a millorar-la i que promoguin un sentit de responsabilitat social.

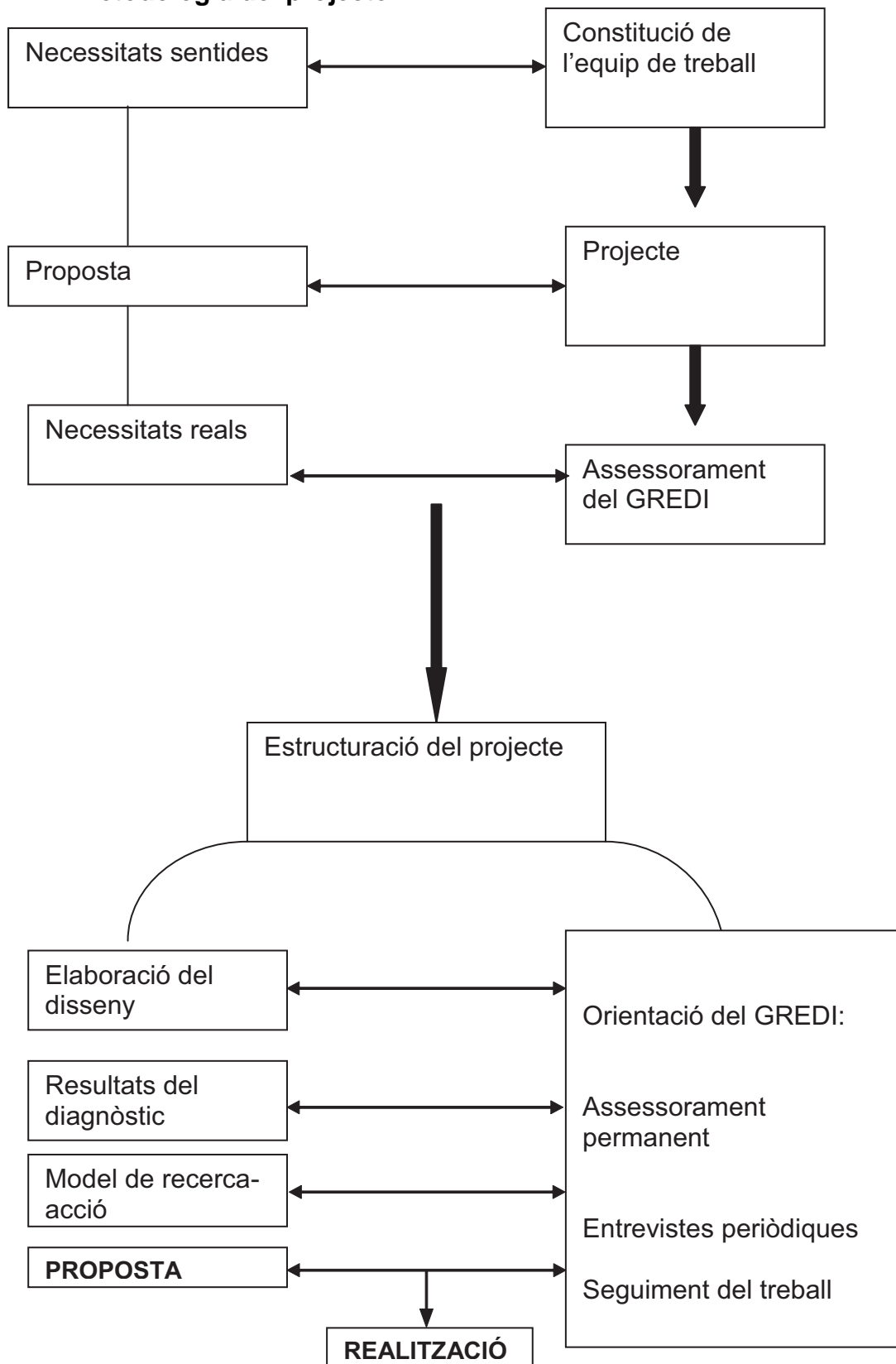
Amb aquest punt de partida, es considera la *solidaritat* com a valor principal a desenvolupar, no una solidaritat defensiva: fer causa comú en front de l'altre, sinó una solidaritat *inclusiva* : es pretén ajudar l'alumnat a descobrir que la causa del que viu al costat és la seva pròpia causa, per molt diferent que pugui parèixer, des del convenciment de que la diversitat és un valor que devem respectar, reconèixer i acceptar amb un compromís d'igualtat d'oportunitats de totes les persones i per a la cohesió social d'una comunitat.

Com a membre del Consell Escolar del Centre des de l'any 2001, hem analitzat en moltes ocasions els problemes derivats de la diversitat social i de nivell, i el canvi d'edats a les aules dels instituts que han provocat respostes diferents tant des del món dels docents com des de l'àmbit dels estudiants. El primers perquè necessitem eines noves per a transmetre coneixements i sistemes d'adaptació a la nova realitat; els segons, perquè han d'aprendre matèries que a vegades els resulten àrides i allunyades de la seva vida quotidiana. Si a tot això li afegim un punt de partida tan diferent en ocasions degut a la diversitat cultural i de formació de l'alumnat nouvingut, encara que sigui de parla llatina, ens trobem en la necessitat urgent de buscar respostes que ajudin a pal·liar en part el desànim que es viu a les aules.

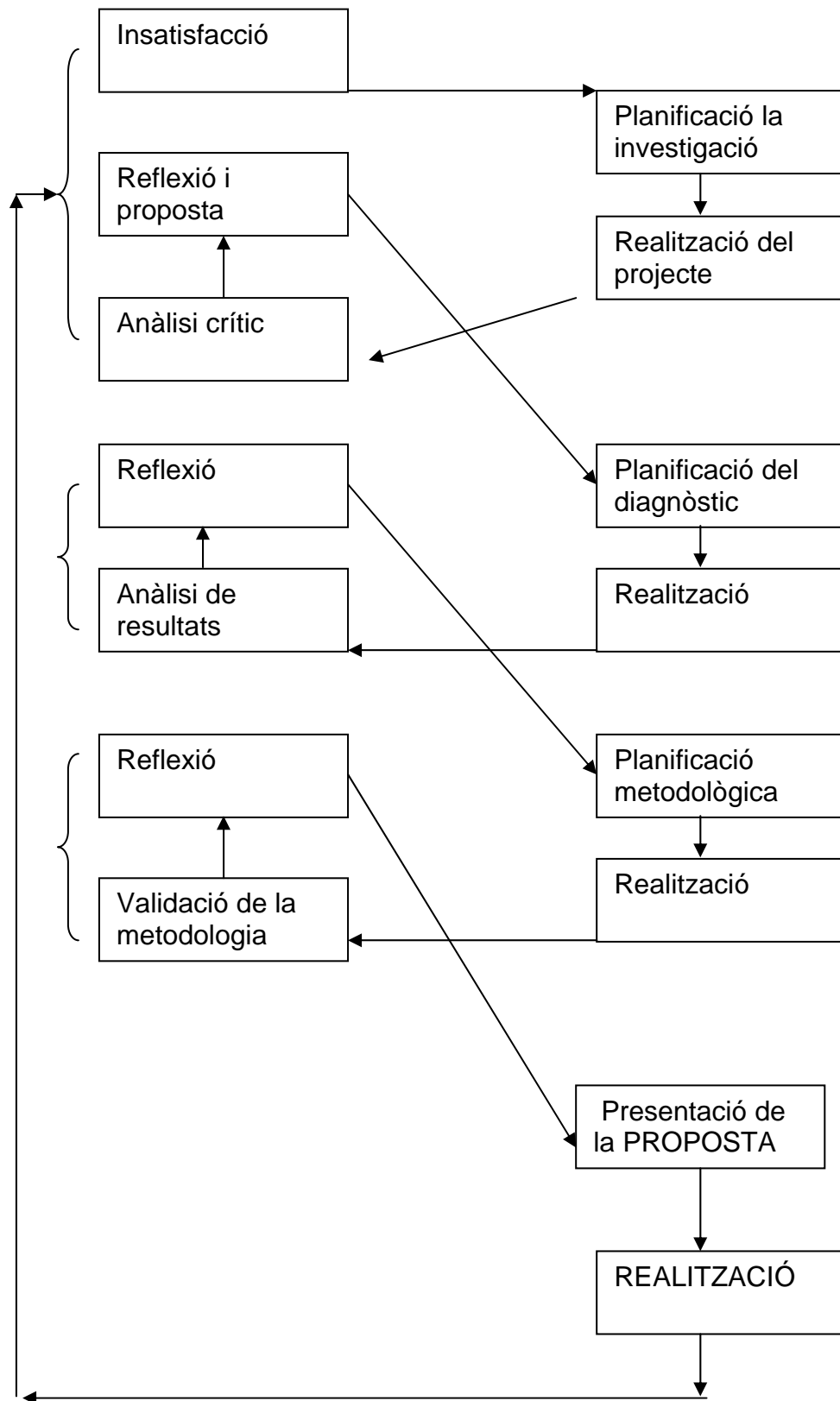
Conscient del problemes que a diari es viuen a les aules i tot pensant que la cohesió social no s'aconsegueix invocant simplement igualtat i respecte, sinó que s'han de plantejar actuacions socials i educatives que s'enfrontin decididament a les amenaces de xenofòbia i exclusió que perjudiquen tothom hem preparat les eines d'aquest projecte. La intolerància racial hauria d' avergonyir tota la societat que es diu basada en la igualtat i la tolerància. Si no es treballen decididament des de l'educació aquests aspectes, podem afavorir actituds perilloses que podrien aprofitar-se de l'exclusió social que comença a la escola.

Nosaltres proposem una intervenció sistemàtica i continuada amb aplicació de materials, que oferim a aquesta memòria, a tota la Educació Secundària per a aplicar-lo a les Tutories, que millori la cohesió social del Centre, un dels eixos del Pla d'Acció Tutorial dins el Pla de Millora de l'IES Bernat Metge.

7. Metodologia del projecte

7.1. Model de recerca-acció implementat

8. Fases del nostre projecte

8.1. Primera fase: anàlisi de la realitat

L'anàlisi de la realitat té com a **objectiu**:

- conèixer la composició ètnica i social de l'alumnat de Secundària de l'IES Bernat Metge per a analitzar la seva possible incidència en la cohesió social del Centre.

Antecedents:

El IES Bernat Metge és un Institut que ofereix els Ensenyaments Secundaris i de Batxillerat de totes les modalitats, menys el Batxillerat Artístic. Està ubicat al barri de St. Martí de Provençals, al Carrer Menorca 55 de Barcelona, al districte N° 20. Aquest barri, segons dades oficials, té una població estrangera del 12%. Tradicionalment és un Institut que té una consolidada bona fama de preparar l'alumnat amb un bon nivell acadèmic i atendre bé tot l'alumnat. El barri va acollir als anys 60 una forta migració de la resta d'Espanya, que s'ha mantingut a l'actualitat, sobretot d'origen gallec i fins al present no és un Institut dels anomenats conflictius. Té una trajectòria de innovació com es demostra els diferents projectes en curs i que es poden consultar a la pàgina web del Centre : <http://www.xtec.es/centres/a8013184>

A l'actualitat el Centre té un nombre significatiu d'alumnat procedent de la migració interior i sobretot d'alumnat llatinoamericà.

Els Centres de Educació Primària adscrits són:

- Els Horts
- La Palmera
- L'Arc de St. Martí
- La Pau
- General Prim
- Pardo Bazán

Quan es va implantar la Reforma, l'Institut va acollir un nombre significatiu d'alumnat d'ètnia gitana que ara es residual.

Durant el curs el curs 1998/99 començà a funcionar la primera UAC (Unitat d'Adaptació Curricular) i al curs 2000/01 la primera Aula d'Acollida per l'alumnat nouvingut.

Tot això explica la preocupació del nostre Claustre i de les diferents Junes directives per a atendre i per a incloure tothom.

El nostre IES aposta decididament per incloure la cohesió social com a un dels eixos de la seva acció tutorial i així ho recull al Pla de Millora aprovat i que començarà a aplicar-se el curs 2008/2009.

Com s'ha fet:

En primer lloc, i després de parlar-lo amb la Junta Directiva del Centre, el projecte es va presentar a la primera sessió del curs al Consell Escolar; es va informar de com i de què es volia fer i els resultats que se'n espera obtenir. En

tot moment, la col·laboració de la Junta Directiva, la predisposició del tutors i tutores per a col·laborar o bé cedir-me l'aula per a l'aplicació de les enquestes previstes per al diagnòstic i la bona rebuda que m'ha dispensat l'alumnat ha facilitat la meua feina al Centre. Durant els mesos de setembre, d'octubre i de novembre he anat al Centre periòdicament per a explicar als tutors i tutores, a l'alumnat i a la junta directiva el que s'estava fent. De cada resultat informava a la meua directora de projecte que m'assessorava dels errors o bé em suggeria noves estratègies d'acció.

a) Objectius del diagnòstic. Enquesta I

OBJECTIUS	PREGUNTES
Conèixer la procedència i les dades d'identificació	Nom, cognoms, data de naixement, lloc de naixement, país de naixement
L'arrelament	Estudis fets fins ara, si has nascut en un altre país, digues des de quan vius aquí.
La composició familiar	Amb qui vius: pare i mare, pare, mare, altres familiars, germans/es. Especifica la teua situació familiar.

a) Objectius del diagnòstic. Enquesta II

OBJECTIUS	PREGUNTES
Conèixer les <u>preferències</u> respecte a tres apartats: casa seva, l'Institut, Barcelona	Digues el que MÉS t'agrada de casa teua, de l'Institut, de Barcelona
Detectar <u>conflictes</u> respecte a tres apartats: casa seva, l'Institut, Barcelona	Digues el que MENYS t'agrada de casa teua, de l'Institut, de Barcelona

a) Objectius del diagnòstic. Enquesta III

OBJECTIUS	PREGUNTES
Conèixer amb qui es relacionen	Quines persones formen el teu grup d'amics/gues
Conèixer les seves preocupacions: de nivell acadèmic i respecte als amics	El teu nivell acadèmic és igual, superior o inferior al dels teus companys/es
Conèixer la percepció d'integració o no al Centre	Amb als companys/es em sento a gust o no
Conèixer el grau d'acceptació de la població estrangera	Els nouvinguts representen un avantatge o no

a) Objectius del diagnòstic. Enquesta IV

OBJECTIUS	PREGUNTES
Filiació	Lloc de naixement seu i del pare i la mare
Detectar el sentiment de pertinença o no a una comunitat	D'on em sento i a on vull viure
Detectar comportaments excloents d'acceptació de l'altre	D'on em sento i a on vull viure

b) Model de recollida de dades

IES BERNAT METGE

CURS 2007/2008 I

1.Filiació

1.1.Nom:

1.2.Cognoms:

1.3.Data de naixement:

1.4.Lloc de naixement (especifica el país també):

2.Arrelament

2.1.Curs que fas:

2.2.Estudis fets fins ara:

2.3.Si vens de fora, digues des de quan vius aquí:

3.Situació familiar

3.1.Amb qui vius:

Pare:

Mare:

Pare i mare:

Altres familiars (avis, tiets...):

Germans/es:

Especifica si vius o no amb els germans /es:

Sí,(digues el N^o):

No, (digues perquè):

b) Model de recollida de dades

IES BERNAT METGE CURS 2007/2008 II

Nom:

Curs:

1. Diques el que **MÉS** t'agrada:

1.1. De casa meva:

1.2. De l'Institut:

1.3. De Barcelona:

2. Diques el que **MENYS** t'agrada:

2.1. De casa meva:

2.2. De l'Institut:

2.3. De Barcelona:

b) Model de recollida de dades

IES BERNAT METGE- CURS 2007-2008 III

Nom i Cognoms:

Curs:

1. Quines persones formen el teu grup d'amics/gues?

.....Els companys de l'Institut

.....De fora de l' Institut

.....Mixt (de fora i dins de l'institut)

.....De la mateixa nacionalitat que jo

.....De diferents nacionalitats

2. Creus que el teu nivell de formació és menor que el dels teus companys/es?

.....Sí

.....No

.....A algunes assignatures

2.1. Creus que a la teva aula hi ha un clima de treball agradable?

.....Sí, sempre

.....No, mai

.....Només a algunes assignatures

3. Amb els companys /es de classe em sento

.....A gust

.....Rebutjat

.....No compten amb mi

.....Amb quins /es em sento més a gust (especificar-ho):

3.1. En cas que alguna vegada hakis tingut por, quina és la causa principal de la teva por?

.....Un professor/ra

.....Un (o diversos) company s/es de classe

.....Perquè no sé fer la feina de classe.

.....Altres (especifica-les):

3.2.Com és la relació amb el teus company/es de classe?

.....Molt bona

.....Bona

.....Amb alguns bona i amb d'altres dolenta

.....Més dolenta que bona

.....Dolenta

3.3.Si tens problemes, els comparteixes amb un company/a de classe?

.....No els comparteixo amb ningú

.....Amb una o dues persones

.....Amb diverses persones

.....Amb moltes persones

.....Amb quines persones els comparteixes (especifica-les):

4.Cada vegada arriben més persones de diferents països. Alguns/es ho veuen com a un avantatge i d'altres no. Marca la opció/ons amb què et sentis més identificat

.....Fa a la gent del barri més oberta

.....És més divertit viure amb gent diferent

.....Tindrem molts problemes per a entendre'ns

.....Coneixeríem d'altres cultures

.....Ens canviarien els nostres costums

.....Hi hauria més conflictes de convivència

.....Estaríem millor si totes les persones fóssim de la mateixa cultura

.....Seríem més comprensius i tolerants

.....Ocuparien els nostres treballs

.....Tindríem una visió més àmplia del món.

.....Tindríem més delinqüència.

.....D'altres (especifiqueu-les):

b) Model de recollida de dades

IES BERNAT METGE-CURS 2007- 08 IV

1. Nom:

Curs :

Lloc de naixement teu :

Lloc de naixement dels teus pares :

2. Amb quina d'aquestes opcions t'identifiques més? Si no estàs d'acord amb cap d'elles, omple la buida.

*Em sento de diferents llocs
*M'agradaria poder viure en diferents països
*M'agradaria tenir amics/gues de llocs diferents.

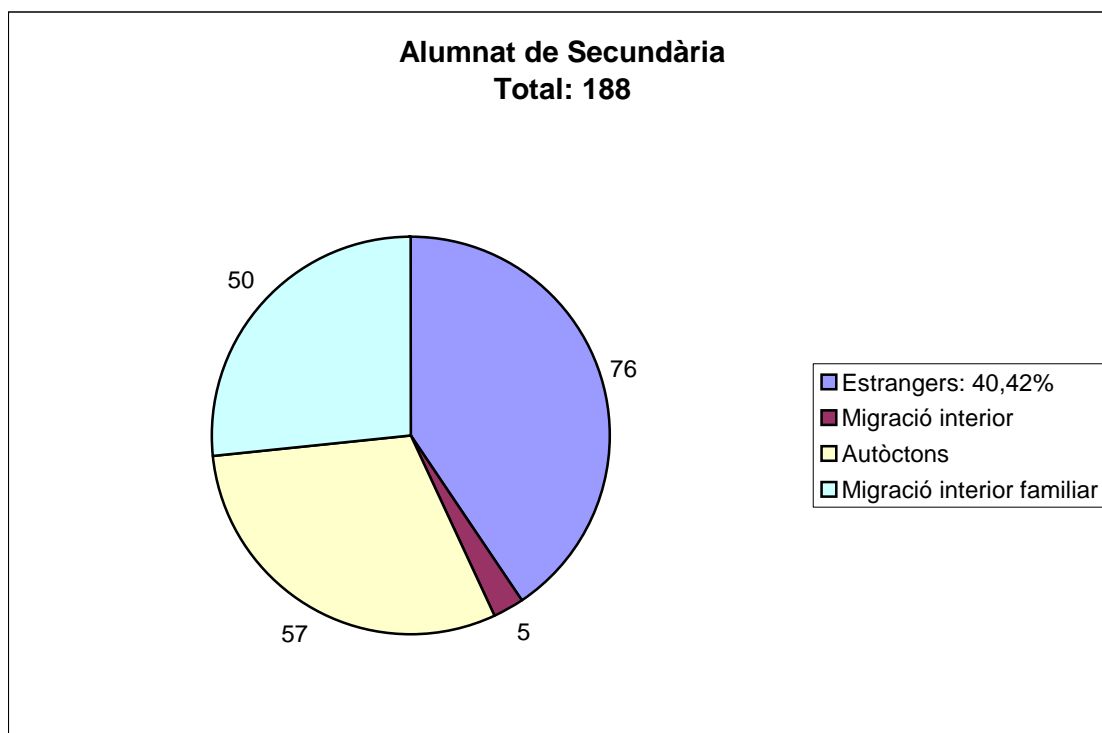
*Em sento d'aquí
*M'agrada que els meus amics/gues siguin de tot el món
*M'agradaria poder viure a llocs diferents

* De vegades em sento d'aquí i d'altres d'on és la meva família
*Em sento bé als dos llocs i de vegades no em sento de cap d'ells
*Estic confós/a, no tinc clar d'on em sento

*Em sento d'aquí
*Prefereixo que les meves amistats siguin d'aquí
* Vull viure sempre aquí

*No em sento de cap lloc, a tot arreu em sento com a estranger/a
*Crec que em sentiria millor si tornés al lloc d'on és la meva família
* No encaixo enlloc

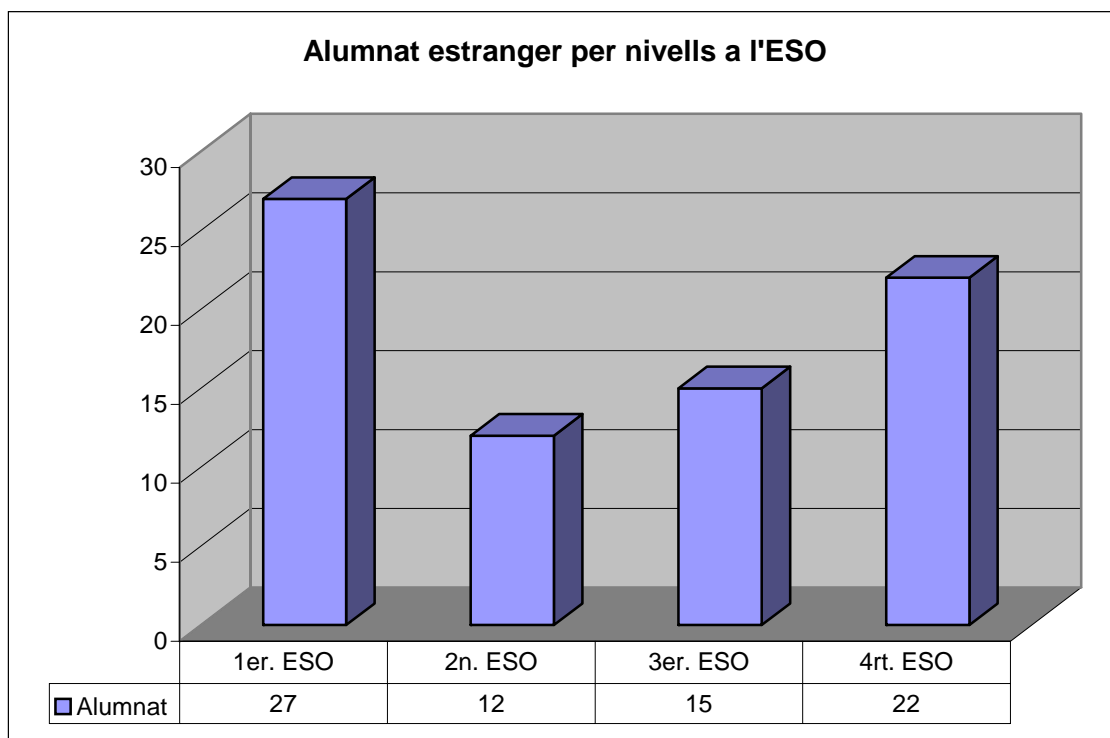
c) Resultats: gràfic de dades i conceptualització dels problemes I

L'anàlisi de les enquestes fetes a tot l'alumnat de Secundària de l'IES Bernat Metge ens dona uns resultats que ens permetran adequar les estratègies necessàries previstes al Pla d'Acció Tutorial d'acord als problemes o circumstàncies específiques detectades.

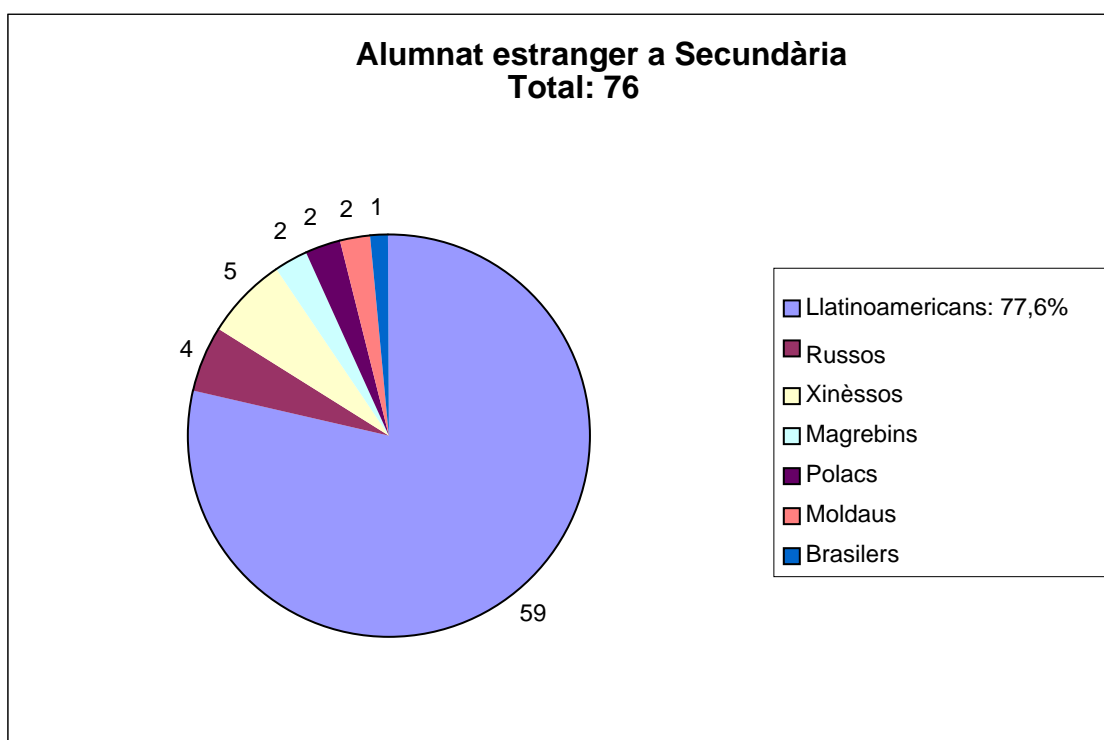
Es donen dues circumstàncies notables en aquest gràfic: per una banda el fet d'un nombre molt elevat d'alumnat estranger: un 40'42% i d'altra, que de l'alumnat no estranger hi hagi un 49'10% d'alumnat que o bé ells (5 alumnes) o bé els seus pares o mares, o tots dos, (50 alumnes) procedeixen de la migració interior, és a dir, de les altres comunitats espanyoles. El gràfic ens mostra clarament també que els estrangers superen en nombre als autòctons i els procedents de la migració interior. Podríem dir que hi ha com a tres comunitats diferenciades culturalment.

c) Resultats: gràfics de dades i conceptualització dels problemes II

Aquest resultat ens mostra la presència d'alumnat estranger per nivells a l'ESO durant els cursos 2007/2008. La tendència que s'observa durant aquest curs és que l'alumnat estranger (27 a primer, 12 a segon, 15 a tercer i 22 a quart) va en augment i per tant haurem de reforçar la integració. El nombre d'alumnat estranger a quart és resultat , a vegades, de l'assignació que es fa de l'alumnat nouvingut no tant per nivell com per edat.

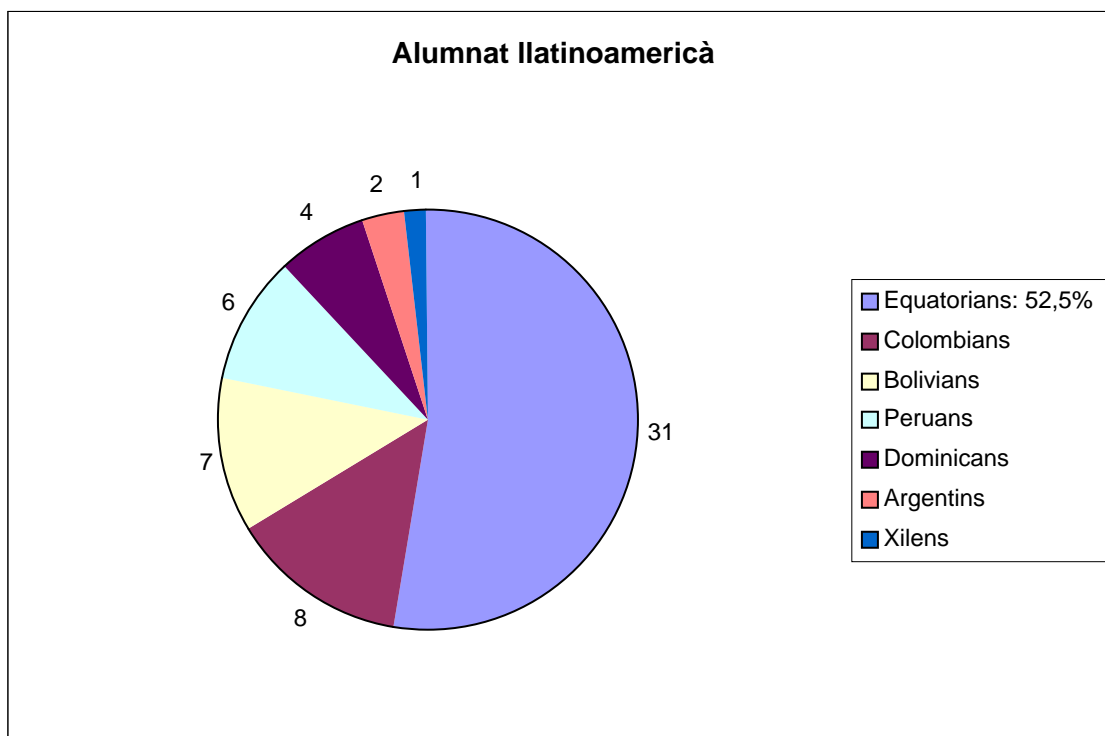
c) Resultats: gràfics de dades i conceptualització dels problemes III

És molt significatiu el resultat de procedència de l'alumnat estranger a Secundària degut al predomini de l'alumnat llatinoamericà, circumstància que s'haurà de tenir en compte a l'hora d'oferir estratègies a les tutories.

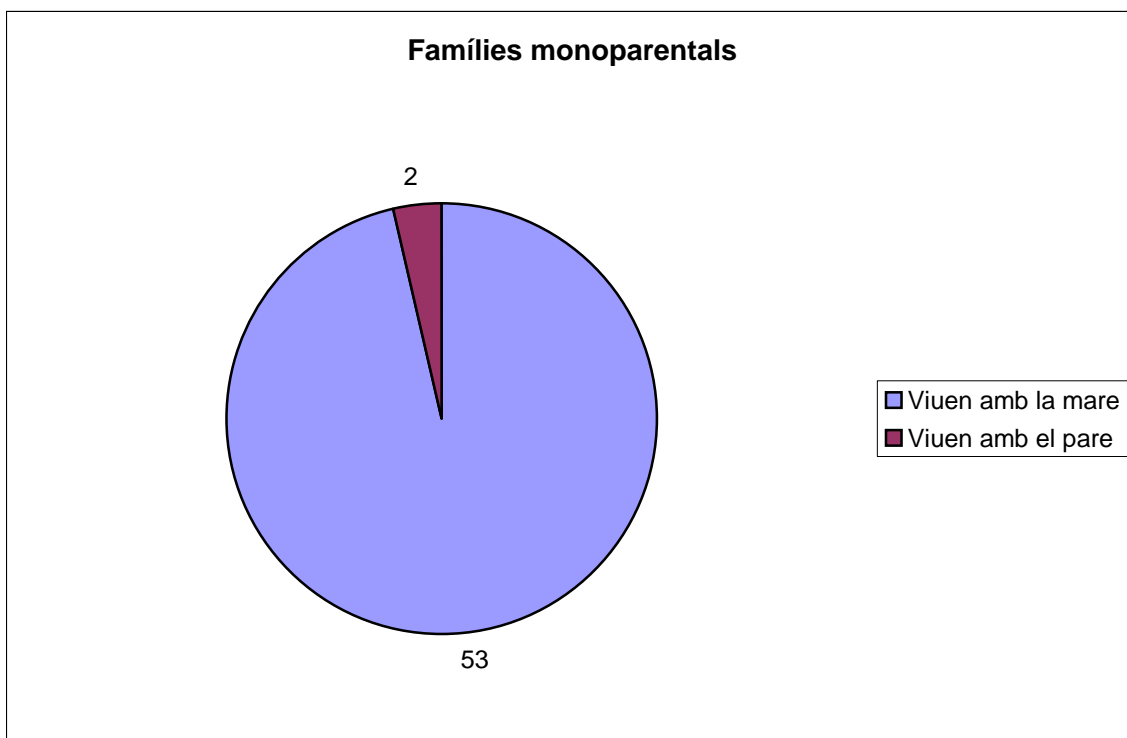
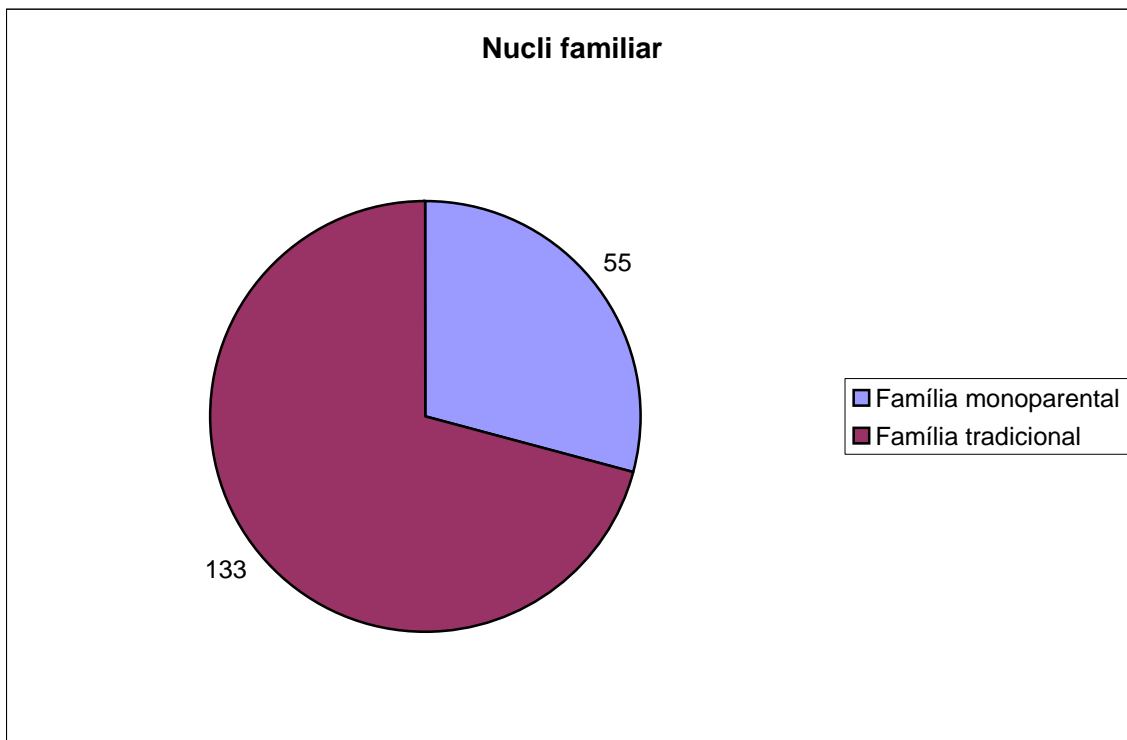

c) Resultats: gràfics de dades i conceptualització dels problemes IV

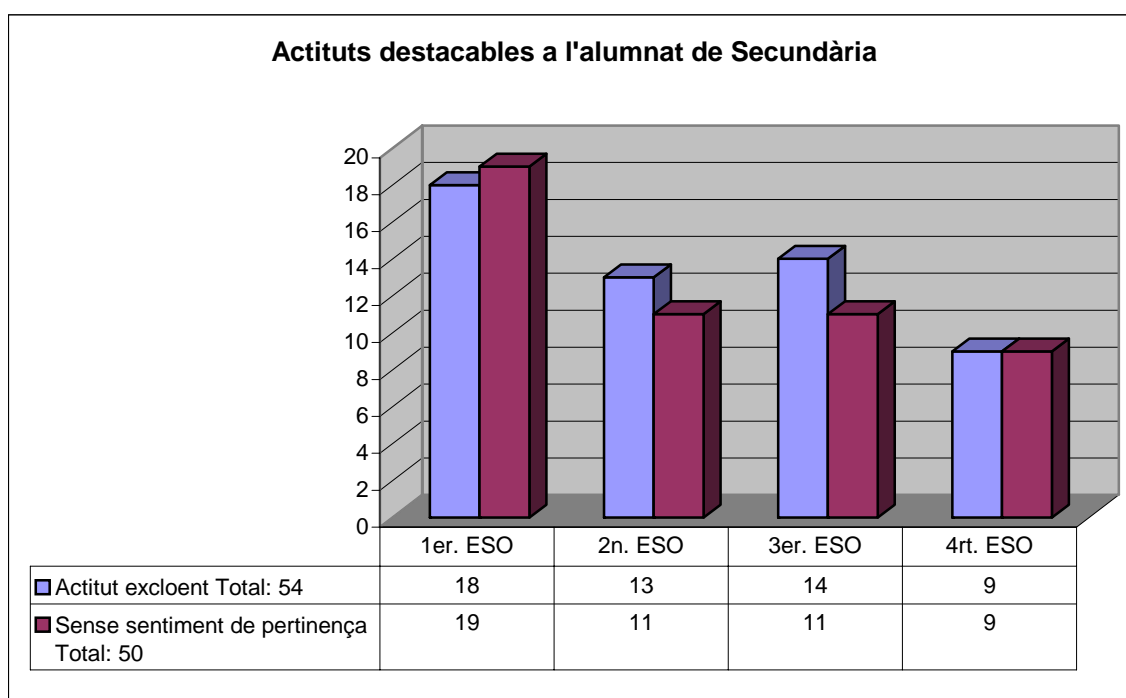
I encara més significatiu que de tot l'alumnat Ilatinoamericà hi hagi un 52'5% de alumnat equatorià, per tant clarament majoritari.

c)Resultats: gràfics de dades i conceptualització dels problemes V

Els resultats de les famílies monoparentals (s'hauria de dir «monomarentals» en aquest cas) esdevé molt significatiu com a confirmació dels rols tradicionals. Es proposa, per tant, combatre estereotips.

c) Resultats: gràfics de dades i conceptualització dels problemes VI

Analitzades les respostes de l'alumnat de Secundària, resulta preocupant el nombre elevat d'una actitud excloent (no vol ni tant sols relacionar-se amb ningú que no sigui com ell) envers l'altre, sobretot dels que comencen el cicle. El fet de que hi hagi una disminució a mida que avancen els estudis i la seva educació al Centre és, en canvi, esperançador.

És també molt significativa l'absència d'un sentiment de pertinença a una comunitat determinada, sentiment d'una banda en part degut a l'adolescència i en part a la falta d'arrelament social.

I és realment molt preocupant que de tot l'alumnat de Secundària enquestat en un moment o altre dels seus comentaris **21 alumnes parlin expressament de racisme (actitud complementària de l'actitud excloent però més agressiva).**

8.2. Segona fase: devolució del diagnòstic al IES Bernat Metge

Al gener de 2008, els resultats del diagnòstic han estat presentats als tutors i tutores de Secundària del IES Bernat Metge, a la Junta Directiva i al Consell Escolar. És imprescindible la seva implicació i motivació com a grup de treball, en el cas dels tutors i tutores especialment, per a dur a terme el procés d'innovació que s'aplicarà sistemàticament a partir del proper curs 2008/2009. L'acollida ha estat molt favorable i la disposició per a aplicar-lo també. Som conscients tots de que tenim una composició peculiar de l'alumnat i de que hem d'emprendre accions concretes que ens ajudin a tots: alumnat i professorat.

També vaig presentar els resultats del diagnòstic a la sessió de control de Llicències retribuïdes que va tenir lloc el dia 7 de febrer a Direcció General d'Educació.

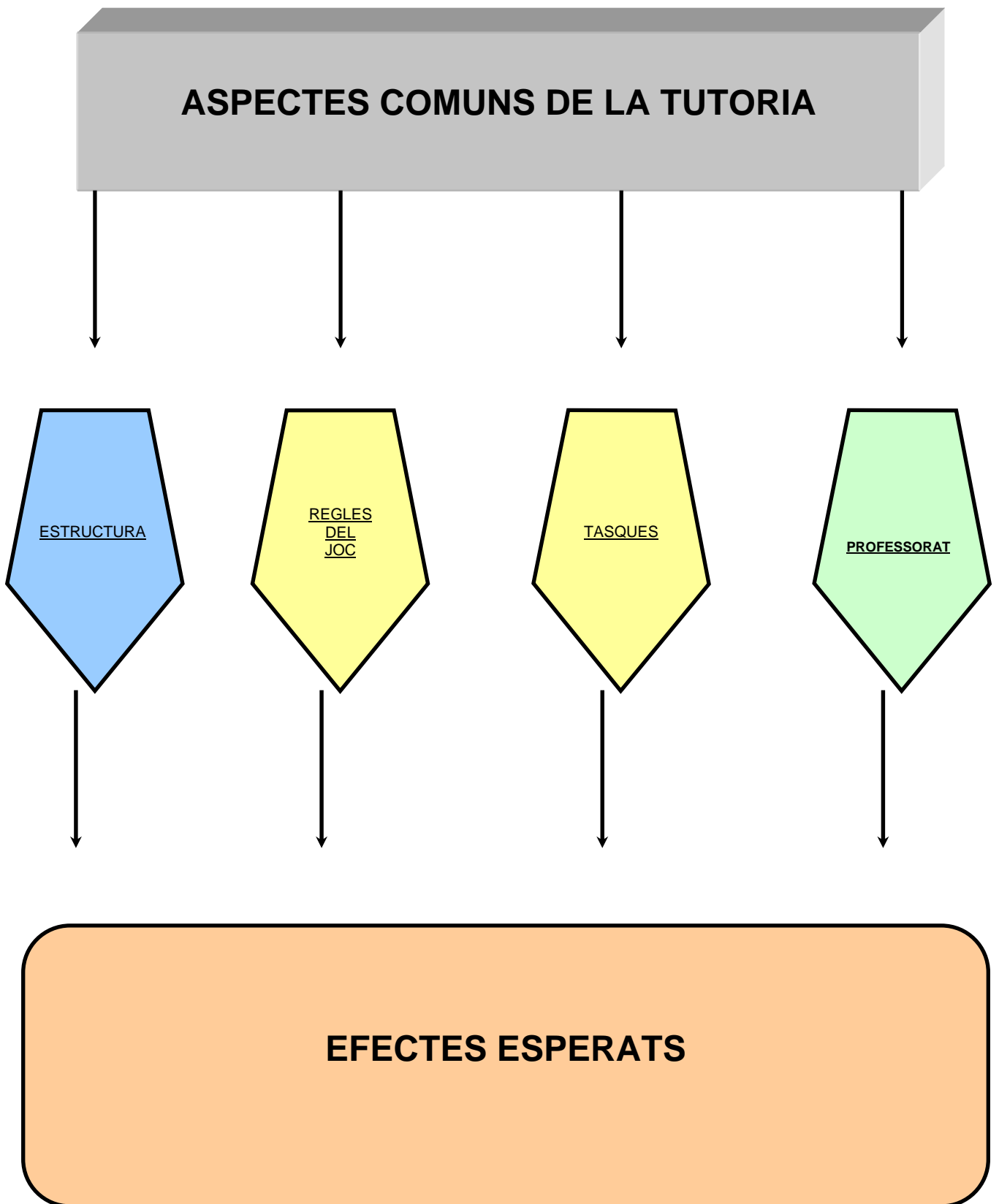
8.3. Tercera fase: proposta d'innovació

Nosaltres pretenem fer una actuació sistemàtica d'intervenció a les Tutories de tota la Educació Secundària per a millorar la cohesió social del Centre. Les estratègies proposades a continuació es basen en l'aplicació de materials amb una línia de continuïtat en continguts i una progressió d'adquisició de responsabilitats individuals i de grup que comportin una millora substantiva per l'alumnat i el professorat.

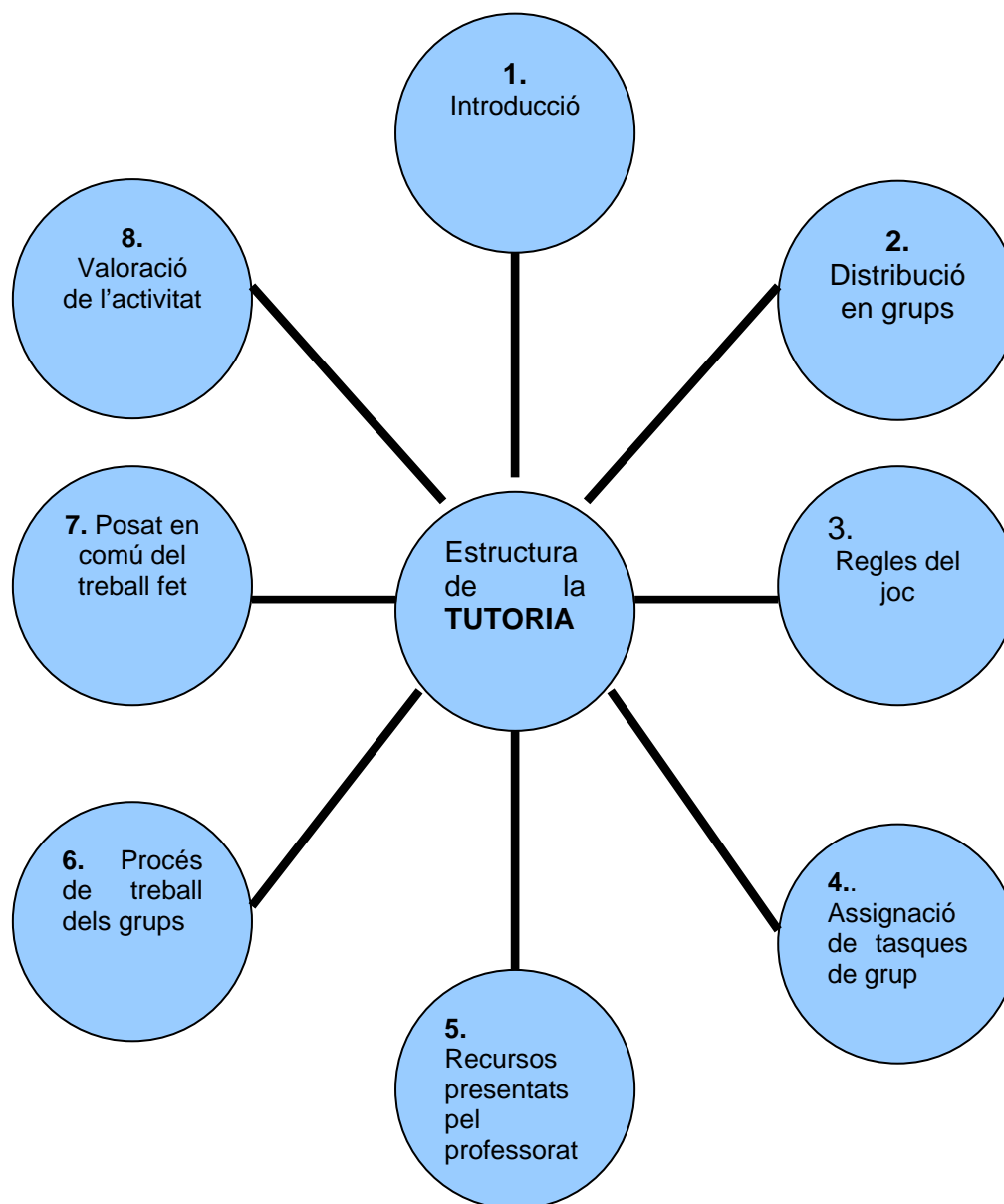
Explicarem primer els aspectes comuns d'aplicació i després els particulars de cada nivell, sempre tenint en compte les diferents adaptacions que el professorat pugui fer en funció de l'alumnat de cada grup. No és igual un curs que comenci aquestes activitats per primera vegada que si ja s'han fet el curs anterior les activitats corresponents a aquest apartat del Pla de Millora i per tant, encara que se'ls hagi de recordar certs aspectes, les primeres sessions poden ser més fluides.

Totes les activitats proposades no deixen de banda la resta d'activitats que el Centre té previstes pels diferents cursos, ja que la duració aproximada de cada nivell és d'un trimestre, de dotze a catorze sessions, en funció de l'adaptació a les activitats de l'alumnat dels diferents nivells.

8.3.1.

a) Aspectes comuns de la Tutoria: Estructura

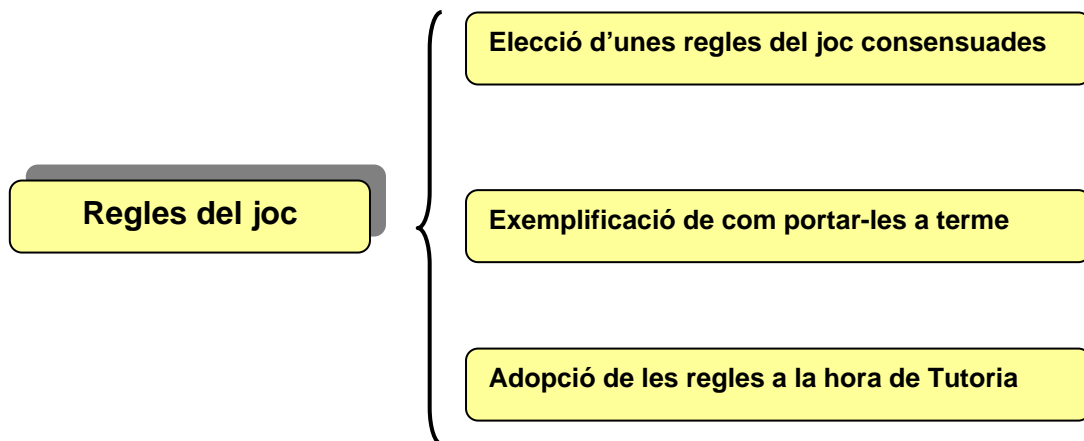
1. El Tutor/a ha d'explicar, en començar la Tutoria, què es farà durant el temps que duri l'aplicació dels materials , què pretenem, a on pensem arribar, que tot el Centre està implicat en el procés i en té coneixement, és a dir, totes les explicacions possibles per a crear un clima favorable i expectant.

2. La distribució en grups de treball de quatre o cinc persones implica una ubicació diferent a la habitual de la resta d'hores lectives. La forma de rotllana és la més adient. Encara que sembli una cosa anecdòtica, no ho és perquè propicia el tracte més directe, la possibilitat de establir-hi

un diàleg i sobretot un canvi a l'hora de treballar: treballes per a tu i per a la resta del grup; comença l'aprenentatge cooperatiu. Aquesta distribució s'ha d'aplicar a tots els cursos de l'ESO.

3. A les activitats que afavoreixen l'aprenentatge cooperatiu, la disciplina és consensual i es basa en un respecte mutu.

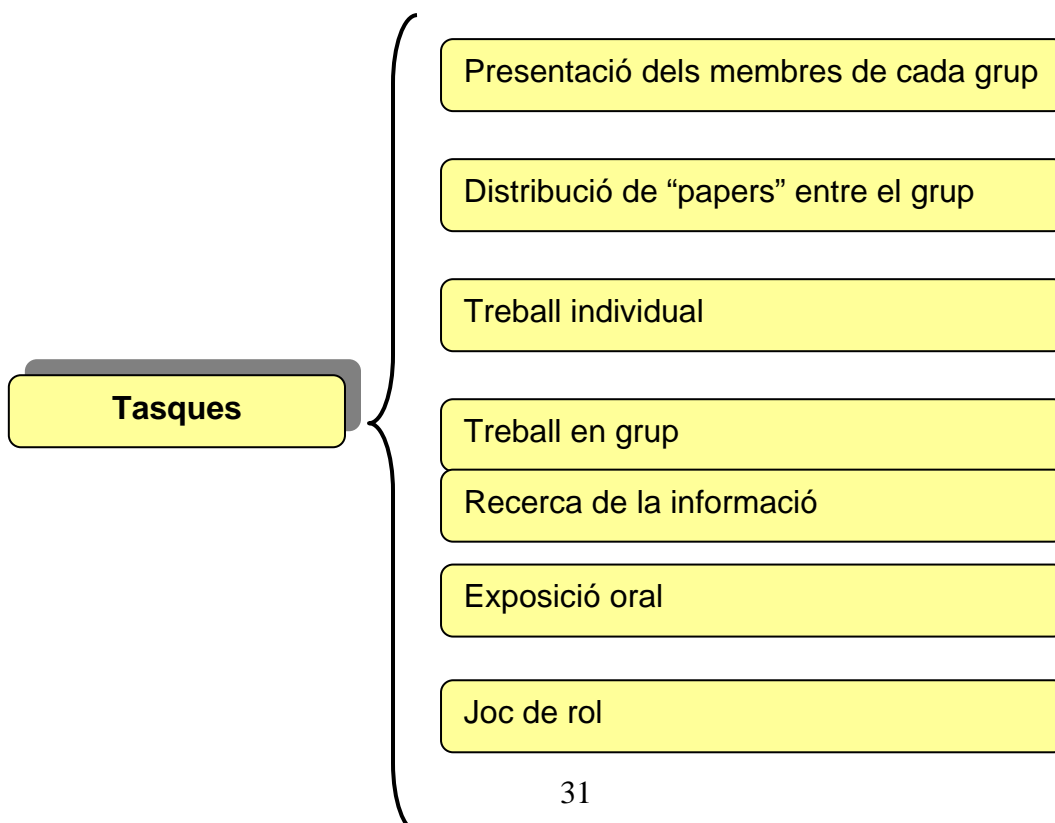
b) Aspectes comuns de la Tutoria: les regles del joc faciliten dur a terme les activitats.

“Les regles del joc” pactades per a la Tutoria s'han de respectar estrictament; per això és convenient que siguin poques i ben clares.

c) Aspectes comuns de la Tutoria: tasques.

4. El sentiment de pertinença a una comunitat comença amb la inclusió a l'escola.

Les tasques assignades variaran en funció dels materials que aplicarem als diferents cursos de l'ESO i es concretaran per a cada nivell. I tothom en té de tasca a fer, en funció de la seva capacitat, també de la seva "responsabilitat" (és un mitjà per a adquirir-la), ningú queda exclòs. El més important esdevé el mateix procés d'aplicació.

d) Aspectes comuns de la Tutoria: funció del professorat

5. El respecte pel treball dels altres i també pel del professorat

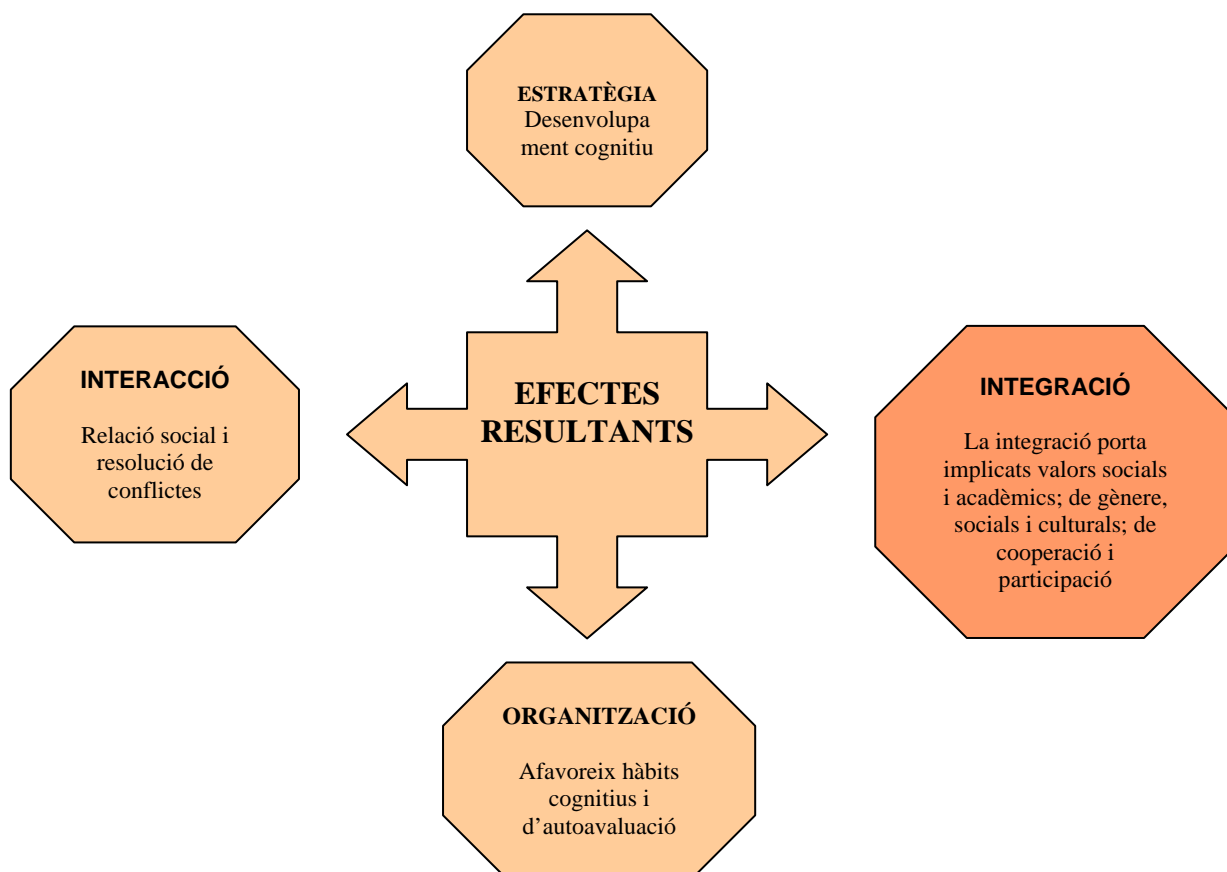

6. El professorat guia i segueix el procés del treball en grup, és sempre el punt de referència, el que podrà veure els punts a favor i en contra i les dificultats que poden sorgir. A les reunions de Tutoria per nivells es pot valorar la conveniència o no de modificar alguns aspectes del que s'estigui aplicant i aquestes aportacions milloraran sempre el projecte.

7. A l'aula, el fet de posar en comú els resultats de les diverses feines fetes a cada petit grup és la culminació de la feina feta i a on es pot posar de manifest com ha influït o no el treball desenvolupat, sempre pensant que totes les intervencions educatives no ens donen uns resultats immediats i sí són una carrera de fons.

8. La valoració de les activitats fetes amb l'alumnat és un canvi significatiu en el procés habitual del seu aprenentatge. Se'ls demana opinió sobre el que han après, se'ls incorpora com a elements actius del seu procés d'ensenyament-aprenentatge i es veuen i valoren les dificultats sorgides al llarg de les sessions dedicades a l'aplicació dels materials. Corregir-los, modificar-los, adaptar-los per a l'any següent sempre serà una millora.

e) Aspectes comuns de la Tutoria: resultats esperats.

9. Concreció de les propostes

ESQUEMA GENERAL PER NIVELLS

<p><u>1er ESO</u> <i>Prenent consciència de grup: construcció d'una revista dins d'un model de classe cooperatiu.</i></p>	<p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participar en un model de classe cooperativa. • Desenvolupar un sentiment de convivència positiva en contextos multiculturals.
<p><u>2on ESO</u> <i>El sentiment de pertinença a una comunitat i el desenvolupament de competències ciutadanes: Qui pot viure aquí?</i></p>	<p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Respectar drets i deures. • Fomentar el respecte i la valoració de totes les persones independentment del seu origen cultural i social.
<p><u>3er ESO</u> <i>De l'escola a la comunitat: el compromís de ciutadania.</i></p>	<p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Descobrir la meua comunitat. • Comprendre que ésser ciutadà significa compromís.
<p><u>4art ESO</u> <i>El desenvolupament del judici crític a través de dilemes.</i></p>	<p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aprendre a decidir. • Combatre estereotips culturals i de gènere.

Títol: La revista de l'Institut *

Objectius:

- Aplicar les regles del joc.
- Participar en un model de classe cooperativa.
- Desenvolupar un sentiment de convivència positiva en contextos multiculturals.

Continguts :

A través de la construcció d'una senzilla revista, l'alumnat haurà d'aprendre a treballar en grup tot aplicant unes regles del joc, poques i clares, que s'han de consensuar prèviament a l'aula.

Material necessari:

- Una fitxa.
- Una carpeta per a cada grup de treball de quatre o cinc persones.
- Estris d'escriptura.
- Material necessari pels il·lustradors.
- CD per a cada grup.

Forma d'aplicació:

Aquesta activitat es desenvoluparà en dotze sessions, començant per un treball previ d'explicació i anàlisi del que es farà. Si es fa al segon trimestre, el resultat del seu treball, *la revista de l'institut*, es pot presentar per a la diada de St. Jordi.

*Adaptació de les experiències realitzades pels membres del GREDI i el professorats dels Instituts Ramon Berenguer, Estany de la Ricarda, Salvat Papasseit i Bernat Metge, coordinats per la Dra. Bartolomé.

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

Els nostres drets i deures:

Construïm junts les «regles del joc»
La classe cooperativa

Justificació de l'activitat :

L'establiment de manera democràtica d'unes normes o pautes d'interacció socials i personals com a base per al desenvolupament del treball col·lectiu i la participació de tots i totes és de suma importància.

Les activitats que realitzarà l'alumnat exigeixen el desplegament de certs valors i actituds que afavoreixen la reflexió personal, el diàleg i l'inici d'una consciència crítica. Es fa necessari consensuar unes "regles del joc", unes pautes comunes com a base per a la interrelació.

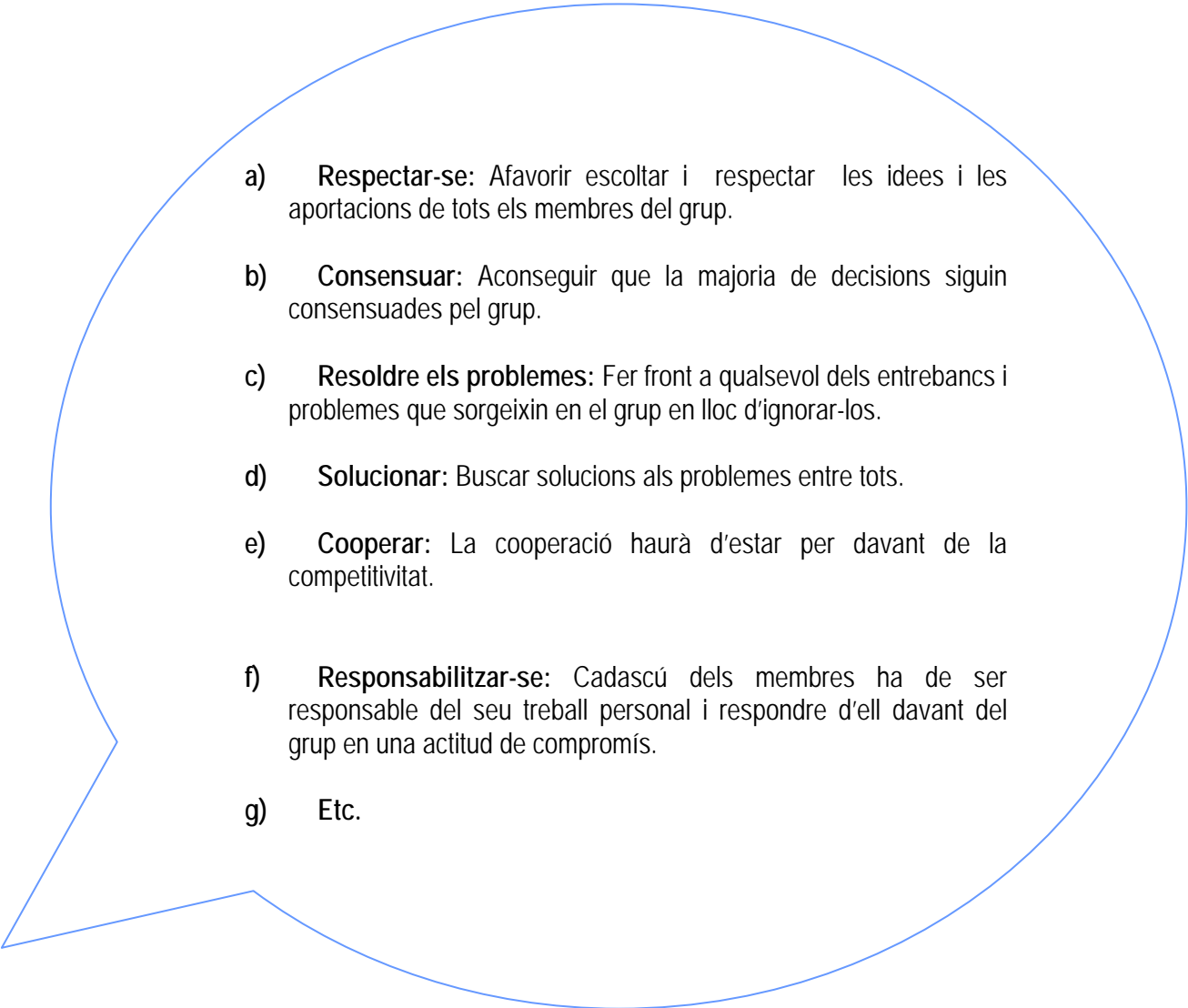
Objectius:

- Promoure actituds i valors per al treball cooperatiu i en societat.
- Afavorir l'autonomia i independència de l'alumnat fent-los assumir la responsabilitat d'establir les seves pròpies "regles del joc".
- Desenvolupar la responsabilitat individual i col·lectiva.

Descripció de l'activitat:

1ª Sessió:

La primera sessió haurà d'ésser una explicació del que es farà a la Tutoria durant el període que duri aquesta activitat (Estructura de la Tutoria 1) i que tindrà una duració d'aproximadament ½ hora i a on s'ha d'aconseguir despertar l'interès cap a les activitats que es treballaran. El tutor o tutora farà la distribució en grups (Estructura de la Tutoria 2). La funció del professorat és fonamental en aquest moment del procés, ja que la seva intervenció en la distribució de grups procurant la diversitat en tots els aspectes, ajudarà a la consecució dels objectius. La primera sessió s'acabarà demanant el material necessari (Fitxa del material didàctic) per a les pròximes sessions de Tutoria i deixant uns minuts per a la col·locació de l'aula per a la següent hora lectiva. Això es farà sempre així per a totes les properes sessions.

-
- a) **Respectar-se:** Afavorir escoltar i respectar les idees i les aportacions de tots els membres del grup.
  - b) **Consensuar:** Aconseguir que la majoria de decisions siguin consensuades pel grup.
  - c) **Resoldre els problemes:** Fer front a qualsevol dels entrebancs i problemes que sorgeixin en el grup en lloc d'ignorar-los.
  - d) **Solucionar:** Buscar solucions als problemes entre tots.
  - e) **Cooperar:** La cooperació haurà d'estar per davant de la competitivitat.
  - f) **Responsabilitzar-se:** Cadascú dels membres ha de ser responsable del seu treball personal i respondre d'ell davant del grup en una actitud de compromís.
  - g) Etc.

2a Sessió:

Un cop començades les sessions, sempre iniciarem la Tutoria recordant breument el que s'hagi fet a la sessió anterior. Demanarem també que tot finalitzant la classe anterior, al canvi de classe, recol·loquin la disposició de l'aula per a la Tutoria.

En aquesta sessió es realitza ja una experiència de treball en comú que consisteix en establir unes normes que, un cop consensuades i acceptades per tots els membres del grup, guiaran i orientaran les dinàmiques que es desenvolupin a l'aula.

Les normes s'escolliran per consens entre tot el grup-classe. En full elaboraran un llistat amb totes les normes que creuen haurien de ser complides per tots i totes. Es pot donar algun exemple: respectar el torn de paraula, tenir

dret a expressar les nostres idees, no parlar tothom a la vegada, etc. Això ocuparà la primera ½ hora i després farem una posada en comú. Les normes que definitivament estableixi el grup es recolliran a la fitxa del material de cada grup.

3a Sessió:

Tot recordant les regles del joc consensuades, ara hem de començar per consensuar també el nom que donarem a la nostra Revista de l'Institut i els apartats que volem que tingui. Obrirem un torn de paraules a on cada grup intentarà convèncer a la resta de la viabilitat de les seves propostes i després votarem el nom i les seccions que tindrà. Estarem posant en pràctica el comportament democràtic i el respecte per les regles del joc, sempre recordant el paper moderador i de guia del professorat senyalat als “ Aspectes comuns” de la Tutoria.

4a Sessió:

La nostra revista ja té nom i seccions. Ara comença la distribució de tasques dels diferents grups. Tot el que es vagi fent , tant individualment com en grup, es guardarà a la carpeta de cada grup. I ara també es podran tornar a distribuir els grups en funció de les seccions de la revista i de les habilitats de cadascú: entrevistadors, il·lustradors, articles d'opinió, cuina de diferents països(depenent de les ètnies del grup), notícies d'interès, etc.

5a-10a Sessions:

Les properes cinc hores de tutoria estaran dedicades a la el·laboració de tot el que s'havia projectat per a la revista en sessions anteriors, tenint en compte que poden fer treball també fora de les hores exclusives de Tutoria. El professorat indicarà, guiarà , aconsellarà i vetllarà perquè s'aconsegueixin els objectius de treball cooperatiu i de respecte per les regles del joc. Encara que els resultats esperats no siguin els desitjats en quant a “qualitat”, no hem d'oblidar-nos que és el mateix procés de treball, una manera diferent de treballar cooperativament, el que farà assolir els objectius proposats per aquest nivell.

11a-12a Sessions:

Les dues últimes sessions de Tutoria estaran dedicades a gravar tot el material que formarà la revista als corresponents CD de cada grup per poder després editar-los. Si és necessari, es demanarà la col·laboració del Departament d'Informàtica del Centre, així com la col·laboració del Departament de Dibuix per a millorar el disseny i la presentació del que l'alumnat ha fet.

Avaluació de l'activitat:

Aquest apartat permetrà, a les sessions de Tutories per nivell que es fan periòdicament, posar en comú els diferents graus de dificultat que ens anem trobant a la llarg del període d'aplicació i les millores que podem introduir-ne.

Què:

- Actitud de l'alumnat davant la realització de l'activitat.
- Disposició per a treballar en equip
- Grau d'acceptació d'altres punts de vista.
- Normes que han suposat un major consens i les més difícils d'aplicar.
- Detecció de les habilitats que fan que un grup funcioni.
- Identificació dels possibles obstacles del treball en grup.
- Anàlisi de l'actitud de cooperació en el treball.
- Capacitat d'establir un compromís de grup.

Com:

- Observant l'alumnat.
- Anotant i valorant les aportacions dels grups.

Quan:

- Durant els diàlegs amb l'alumnat.
- Mentre treballen en petits grups.
- A l'hora de la posada en comú.

La publicació de la *Revista de l'Institut*, encara que sigui d'una manera modesta, suposarà un final satisfactori per al treball de l'alumnat.

Títol: Qui pot viure aquí? ***Objectius:**

- Descobrir des de quins valors l'alumnat està construint el sentiment de pertinença a una comunitat determinada.
- Fomentar el respecte i la valoració de totes les persones independentment del seu origen cultural, social, de gènere o de qualsevol tipus.

Continguts :

A través d'un joc de rol, en el qual l'alumnat haurà d'imaginar-se que viu a un poble on s'ha d'admetre a un grup de 18 persones que han sol·licitat hi viure, es pretén que reflexionin al voltant de què significa "viure junts" i com incloem la diversitat en una comunitat més àmplia.

Material necessari:

- Fitxa 1: el plantejament del joc de rol i les preguntes per a elaborar les regles.
- Fitxa 2: els perfils dels candidats que sol·liciten la residència al poble.
- Fitxa 3 : alguns articles sobre els Drets Humans i alguns fragments de la Llei d'Estrangeria.
- Una carpeta per a cada grup.
- Estris per a dibuixar.
- Una cartolina.
- Cartes de rol.

Forma d'aplicació:

Aquesta activitat es desenvoluparà en 12 sessions a les hores de Tutoria, començant sempre per un treball previ de presentació.

* Adaptació de: Bartolomé, M.(coord.); Folgueiras, P. ; Massot,I. ;Sabariego, M. ; Sandín, M.P. *¿Construimos Europa? El sentimiento de pertenencia desde una Pedagogía de la Inclusión* , Madrid, Narcea, 2003

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

Qui pot viure aquí ?
Reflexió crítica de l'alumnat entorn a les desigualtats

Justificació de l'activitat:

Les persones necessitem formar grups, crear un sentit de pertinença comú i relacionar-nos per dur a terme accions conjuntes que comportin un benefici comú.

No podem parlar d'una societat que no discrimina i deixar al marge les vies d'accés a la ciutadania. La Declaració Universal dels Drets Humans va tenir un valor moral i es va elaborar sobre la base del reconeixement de la dignitat humana: per això el drets humans són aquells que es reconeixen a qualsevol persona pel simple fet de ser-ho. La realitat, però, ens demostra que no tothom gaudeix dels mateixos drets civils, polítics, econòmics, socials o culturals.

És evident que l'ensenyament no pot ignorar aquest esdeveniments i que cal treballar perquè tothom, independentment del seu origen, pugui disposar i conèixer els seus drets i deures envers la societat, reflexionant críticament sobre les desigualtats i la forma d'aconseguir una participació activa dins d'una vertadera igualtat d'oportunitats.

Objectius:

- Prendre consciència de la situació d'exclusió que viuen algunes persones.
- Reflexionar sobre els criteris per ésser un ciutadà o ciutadana.

Descripció de l'activitat:

1ª Sessió:

La primera sessió haurà de ésser una explicació de el que es farà a la Tutoria durant el període que duri aquesta activitat (Estructura de la Tutoria 1.) i a on s'ha d'aconseguir despertar l'interès cap a les activitats que es treballaran. El tutor o tutora farà la distribució en grups (Estructura de la Tutoria 2.). La funció del professorat és fonamental en aquest moment del procés, ja

que la seva intervenció en la distribució de grups procurant la diversitat en tots els aspectes, ajudarà a la consecució dels objectius. Aquesta primera part tindrà una duració d' aproximadament ½ hora. Encara que s'hagin treballat a la Tutoria de primer "les regles del joc", se'ls ha de tornar a recordar que són imprescindibles per a poder treballar en comú . Per tant la primera sessió de Tutoria acabà establint unes normes que, un cop consensuades i acceptades per tots els membres del grup, guiaran i orientaran les dinàmiques que es desenvolupin a l'aula. tot deixant uns minuts per a la col·locació de l'aula per a la següent hora lectiva . Això es farà sempre així per a totes les properes sessions.

2a Sessió:

Un cop començades les sessions, sempre iniciarem la Tutoria recordant breument el que s'hagi fet a la sessió anterior. Demanarem també que tot finalitzant la classe anterior, al canvi de classe, recol·loquin la disposició de l'aula per a la Tutoria.

A continuació, l'alumnat haurà d'imaginar-se que ha d'anar a viure en un poble abandonat del Pirineu català de 12 cases amb un grup de persones molt diverses. Han de començar a parlar entre el grup sobre quins criteris farien servir per admetre o no a les persones que sol·licitin la residència, si poguessin fer-ho. De la mateixa manera que van establir unes regles del joc, hauran d'elaborar els criteris d'admissió i consensuar-los, primer dins del seu petit grup i després en veu alta entre tots el grups. Hem de procurar que a les respostes que donin expliquin o raonin sobre el perquè del que diuen i no deixar afirmacions de "sí" o "no" sense perquè.

Recordem sempre el paper fonamental del professorat (Aspectes comuns de les tutories).

Transcorreguda una ½ hora, presentarem la Fitxa N° 1, que llegirem en veu alta. Per a acabar, demanarem l'alumnat que reflexioni per a la propera sessió sobre els criteris més vàlids per a fer possible el "viure junts".

3a- 4a Sessions:

Els grups hauran de posar per escrit les contestacions presentades a la Fitxa N° 1 que ja havien llegit a la sessió anterior. Un del integrants del grup aura de fer de "secretari/a". Aquestes regles consensuades per tots els grups constituïran la base per admetre o no a les persones que sol·licitin l'admissió al poble i serviran després de pautes per al joc de rol que es farà.

A continuació distribuïrem la Fitxa N° 2: el perfil dels candidats i candidates que sol·liciten residència al poble. Llegirem en veu alta les característiques de les persones que volen demanar la residència al poble i després començarem el joc de rol a on cada alumne es convertirà en un dels sol·licitants i exposarà les raons de la seva petició per venir a viure al poble del Pirineu.

5a- 6a Sessions:

En aquestes sessions acabarem el joc de rol, presentat a la 4a sessió. Cada "personatge" intentarà convèncer de la viabilitat de les seves pretensions de viure al poble. Acabat el joc de rol, tornarem als grups de 4 o cinc persones per a començar l'anàlisi de qui podrà o no viure al poble i perquè ja que només hi ha 12 cases per a tots els aspirants.

S'iniciarà un diàleg a partir de les solucions que cada grup justifiqui. És important que el professorat sigui neutral però que ajudi a no acceptar opinions sense justificar. La discussió ha de ser oberta i relaxada i el professorat, una vegada més, ajudarà a saber veure el pros i el contres de les solucions triades o la viabilitat de les propostes i a valorar les avantatges i els inconvenients de cada solució.

7a Sessió:

Començarem recordant breument el desenvolupament de l'activitat del dia anterior, fent referència a algunes de les solucions més interessants que es van plantejar al joc de rol.

L'alumnat que estarà distribuït novament en grups petits començarà a posar per escrit quins són els criteris d'admissió que finalment farien servir per admetre als nouvinguts al poble del Pirineu. Una vegada estiguin escrits, posarem en comú tot el que tenim i el professorat exposarà dos punts de vista que els serveixin per a reflexionar des d'una doble perspectiva: Primer, més realista, la obligada per les lleis; i segon, una més desitjable des del punt de vista ètic i moral, establerta per la Declaració Universal del Drets Humans.

Llegirem després la Fitxa N° 3.

8a-9a Sessions:

Estem ja en condicions de valorar i veure les contradiccions entre la realitat i el respecte pel drets humans que a vegades ens trobem.

De manera voluntària, sense obligar mai a qui no vulgui fer-ho, convidarem a l'alumnat estranger del grup classe, a que expliqui les seves vivències respecte a l'arribada a Catalunya, les dificultats, les esperances, les frustracions, tot el que hagi envoltat la seva experiència de nouvinguts. El professorat intentarà establir-hi un diàleg obert entre l'alumnat. L'explicació de les situacions personals aproparà i farà més humà el que fins ara havíem tractat. Tot això contribuirà a evidenciar que molt sovint les solucions no són úniques, que hem de deixar obertes més d'una única possibilitat. La reflexió en comú porta a l'avaluació de les solucions triades per a reconsiderar si el que havíem triat fins al moment per rebre al poble del Pirineu a les persones que ho sol·licitaven era o no adient.

10a-11a Sessions:

És el moment de plasmar gràficament el que hem après a les sessions anteriors. Dibuixarem l'imaginat poble del Pirineu, buscarem un nom entre tot

l'alumnat, una vegada més democràticament i per consens, i ho farem de manera que ho puguem després penjar-lo a l'aula, per tant amb cura i aprofitant les habilitats del grup. A més del nom del poble, poden afegir-hi algun article de la Declaració Universal dels Drets Humans que puguin adoptar com a lema.

12a Sessió:

Penjarem el cartell que hem fet i farem una valoració de tot el que hem treballat a la Tutoria. Què hem après, en què hem canviat o no, què canviaríem de l'activitat, què afegiríem, etc. Sempre amb l'objectiu de millorar per a la propera vegada que apliquem aquest material.

Avaluació de l'activitat:

Aquest apartat permetrà, a les sessions de Tutories per nivell que es fan periòdicament, posar en comú els diferents graus de dificultat que ens anem trobant a la llarg del període d'aplicació i les millores que podem introduir-ne.

Què:

- Grau de participació.
- Esforç per intervenir i expressar les seves idees.
- Connotacions culturals de les seves aportacions.
- Actituds amb els companys/es de grup i amb els altres.

Com:

- Motivant l'alumnat per a què treballi en grup i amb esperit cooperatiu.
- Apuntant les seves aportacions i el grau de participació.
- Intervenint quan sigui necessari o algú ho sol·liciti.
- Observant les seves reaccions, dubtes, sentiments.

Quan:

- Mentre l'alumnat realitza les activitats.
- Durant la posada en comú de les conclusions.
- En finalitzar l'activitat a través del cartell.

Títol: Qui pot viure aquí?

FITXA Nº 1

Imagina un poble del Pirineu català on hi dotze cases abandonades que l'Ajuntament ofereix per hi viure. Davant d'aquesta iniciativa, moltes persones de diferents parts del món han enviat el seu currículum i vosaltres sereu els encarregats de fer la selecció de les persones que cregueu més adequades per a ser veïns del poble.

Abans de fer la selecció heu de respondre les següents qüestions:

- Deixaries entrar-hi tothom?
- Quins criteris de selecció faríeu servir?
- Quins tindran dret a vot?
- Quins tindran dret a hi viure i treballar?
- Com repartiríeu les terres i les cases?
- Quins podran participar hi a les reunions socials?

Títol: Qui pot viure aquí?

FITXA Nº 2-1

Gemma Grau, catalana, 33 anys, casada amb un fill de 6 anys. Treballa en feines de neteja.

Pedro Lafont, 35 anys, argentí, casat amb 4 fills. Metge.

José Manuel Velásquez, 22 anys, equatorià, solter. Treballa a la construcció.

Obam Micó, guineà, 40 anys, casat amb 2 fills. Veterinari.

Rosalía Castro, asturiana, 28 anys, soltera. Administrativa.

Chang Lui, 36 anys, xinesa, vídua amb 3 fills. Cuinera.

Rayma Nahur, 26 anys, afganistana, soltera. Periodista.

Manuela del Carpio, colombiana, 27 anys, sola amb 1 fill. Cambrera.

Renato Rinaldi, italià, 23 anys, solter. Agricultor.

Títol: Qui pot viure aquí?

FITXA Nº 2-2

John Smith, nordamericà,
24 anys, separat.
Lampista, actualment a
l'atur.

Augusto Rios, xilè, 36
anys, separat amb 2 fills.
Escultor.

Mink Chin Buin,
vietnamita, 30 anys,
soltera.
Informàtica.

Melisa Ojeda, equatoriana,
32 anys, sola amb 3 fills.
Treballa en feines de
neteja.

Mehmet Alí, marroquí, 32
anys, casat amb 1 fill.
Perruquer.

Fàtima Kamachi, turca, 26
anys, soltera.
Professora universitària de
Matemàtiques.

Laura Esquivel, 25 anys,
uruguaiana, viu amb el
seu company.
Dentista.

Olaf Hamtum, norueg, 30
anys, viu amb la seva
companya i tenen 2 fills.
Pastisser.

Isaac Ustinov, rus, 28
anys, solter amb 1 filla.
Pagès.

Títol: Qui pot viure aquí?

FITXA Nº 3

ELS DRETS HUMANS

Declaració Universal del Drets Humans:

Article 13.1. Tota persona té dret de circular lliurement i a elegir la seva residència en el territori d'un Estat.

Article 14.1. En cas de persecució, tota persona té dret a buscar asil i a gaudir-ne en qualsevol país.

LA LLEI D'ESTRANGERIA

Article 25.

1. "L'estranger que vulgui entrar a Espanya haurà de fer-lo pels llocs habilitats a l'efecte, tenir-ne passaport o document per viatjar qu'acrediti la seva identitat, que sigui vàlid per a tal fi segons el convenis internacionals suscrits per Espanya i no ésser sotmés a prohibicions." [...]
2. "Nomès als casos establerts contrariament als convenis internacionals suscrits per Espanya o per la U.E., es necessitarà a més a més un visat."

1. Compareu el dos quadres i trobeu-hi les contradiccions.
2. Creus que tothom té els mateixos drets?
3. Perquè un ciutadà espanyol pot entrar i sortir lliurement de qualsevol país europeu i un ciutadà maurità no?
4. Quines alternatives o propostes faries tu?

Títol: Descobrint la nostra comunitat *

Objectius:

- Conèixer la seva comunitat.
- Què vol dir el compromís de ciutadania:
  - a) desenvolupar habilitats socials
  - b) desenvolupar actituds favorables sobre el servei a la comunitat com un bé

Continguts:

- La història de la comunitat.
- Qui forma la comunitat.
- Com funciona la comunitat.

Material necessari:

- Una llibreta.
- Un CD per a cada grup de 4-5 persones.
- Una càmera fotogràfica.
- Una cartolina o paper gran per a fer un mural.
- Estris de dibuix.

Forma d'aplicació:

A cada apartat del contingut es combinen sessions de treball a l'aula amb activitats de l'alumnat a la comunitat on es recull informació.

La realització de cada apartat comprèn unes cinc sessions; en total unes quinze hores de tutoria.

*Adaptació de Bartolomé, M. ; Cabrera, F.(coord.): *Construcción de una ciudadanía intercultural y responsable. Guía para el profesorado*, Madrid, Narcea, 2007

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

La història de la comunitat
Qui forma la nostra comunitat i com funciona

Justificació de l'activitat:

Conèixer els orígens, la composició, l'evolució i adaptació de la pròpia comunitat a les necessitats de les persones que la formen, les diferents associacions d'activitats per a joves, de voluntariat, etc. pot afavorir la cohesió social que es desprèn del mateix coneixement dels que viuen al teu costat i poden compartir els mateixos espais i aspiracions. És també una oportunitat d'arrelament dels nouvinguts.

Objectius:

Història de la comunitat:

- Conèixer els orígens de la nostra comunitat a través de monuments històrics, personatges, esdeveniments importants i com ha anat canviant i adaptant-se a les persones que la formen.

Qui forma la nostra comunitat:

- Conèixer la tipologia de persones que formen la nostra comunitat a través de diferents indicadors: edat, gènere, nacionalitat d'origen, nivell instructiu, etc.
- Aprendre a utilitzar recursos existents per a obtenir dades de població: IDESCAT, Ajuntament.

Com funciona la meua comunitat:

- Conèixer les activitats i entitats més representatives que es troben a la comunitat per apropar-les als joves i animar-los a participar-hi.

Descripció de l'activitat:

1ª Sessió:

La primera sessió haurà de ser una explicació del que es farà a la Tutoria durant el període que duri aquesta activitat (Estructura de la Tutoria 1) i a on s'ha d'aconseguir despertar l'interès cap a les activitats que es treballaran.

El tutor o tutora farà la distribució en grups (Estructura de la Tutoria 2.). La funció del professorat és fonamental en aquest moment del procés, ja que la seva intervenció en la distribució de grups procurant la diversitat en tots els aspectes, ajudarà a la consecució dels objectius. Aquesta primera part tindrà una duració d' aproximadament ½ hora. Encara que s'hagin treballat a la Tutoria de primer "les regles del joc", se'ls ha de tornar a recordar que són imprescindibles per a poder treballar en comú . Per tant la primera sessió de Tutoria acabarà establint unes normes que, un cop consensuades i acceptades per tots els membres del grup, guiaran i orientaran les dinàmiques que es desenvolupin a l'aula. tot deixant uns minuts per a la col·locació de l'aula per a la següent hora lectiva. Això es farà sempre així per a totes les properes sessions.

2a Sessió:

Un cop començades les sessions, sempre iniciarem la Tutoria recordant breument el que s'hagi fet a la sessió anterior. Demanarem també que tot finalitzant la classe anterior, al canvi de classe, recol·loquin la disposició de l'aula per a la Tutoria.

A continuació planificarem el treball per a las properes 3 sessions de tutoria distribuint entre els diferents grups les tasques:

- *Consultes al Centre Cívic del barri per a veure la disponibilitat de fer una presentació al Centre amb les dades històriques de que disposen.

- *Consultes a Internet sobre els personatges i aconteixements importants o significatius per al barri.

- *Monuments històrics o emblemàtics del barri : fotografies. il·lustracions: "Eines per a descobrir el districte de St. Martí", al CPR amb col·laboració amb 22@Barcelona.

3a-4a-5a Sessions:

Durant aquestes sessions , fora i dins del Centre, el professorat farà la selecció més adient dels materials que l'alumnat vagi aportant per a l'elaboració posterior del mural. Es pot demanar la col·laboració dels departaments de Socials i de Visual i Plàstica que seria molt convenient en aquesta fase.

6a Sessió:

Posada en comú de tot el material i informació recollida i selecció consensuada del que formarà part de l'elaboració del mural. A continuació farem la presentació del nous recursos (IDESCAT, Ajuntament del districte) per a continuar amb el segon apartat de l'activitat.

7a-8a-9a Sessions:

Consulta al IDESCAT: www.idescat.es per a obtenir dades de població del barri, així com a l'ajuntament del districte. Les dades rellevants per aquesta activitat es poden resumir en un quadre que contempli:

- *Nº d'habitants al barri
- *homes/dones
- *percentatge de població activa
- *percentatge de població immigrada
- *llocs de procedència dels immigrants
- *percentatge de persones que viuen soles

10a Sessió:

Posada en comú de les dades. Elaboració d'un quadre general de dades a partir de les recollides pels diferents grups per afegir-hi al mural final.

11a-12a Sessions:

Comença la part final, el tercer apartat de la activitat: la recollida de dades sobre les entitats del barri, com funcionen, quines activitats per a joves ofereixen, etc. Per a afavorir la recollida d'aquestes dades l'alumnat farà una fitxa a on es reculli:

- *Nom de l'entitat
- *Adreça
- *Serveis que ofereix
- *Activitats per a joves
- *Possibilitat de voluntariat

13a Sessió:

És el moment de posar en comú tot el material recollit dels tres apartats de les activitats per seleccionar les millors fotografies, les millors fitxes, en definitiva per preparar la confecció del mural amb el passat i el present de la comunitat de la qual l'alumnat forma part .

14a-15a Sessions:

La realització i presentació del mural ocuparà la resta de les sessions de tutories, que serà flexible, en funció de la dedicació de l'alumnat. És per això que proposem dues sessions com a termini mig per poder-lo fer amb certa cura i dignitat.

Avaluació de l'activitat:

Aquest apartat permetrà, a les sessions de Tutories per nivell que es fan periòdicament, posar en comú els diferents graus de dificultat que ens anem trobant a la llarg del període d'aplicació i les millores que podem introduir-ne.

Què:

- Grau de participació.
- Esforç per intervenir i expressar les seves idees.
- Connotacions culturals de les seves aportacions.
- Actituds amb els companys/es de grup i amb els altres.

Com:

- Motivant l'alumnat per a què treballi en grup i amb esperit cooperatiu.
- Apuntant les seves aportacions i el grau de participació.
- Intervenint quan sigui necessari o algú ho sol·liciti.
- Observant les seves reaccions, dubtes, sentiments.

Quan:

- Mentre l'alumnat realitza les activitats.
- Durant la posada en comú de les conclusions.
- En finalitzar l'activitat a través del mural.

Títol: El desenvolupament del judici crític *

Objectius:

- Aprendre a analitzar situacions amb interessos diversos, dialogar amb posicions contràries a les seves i a argumentar les posicions pròpies amb comportaments cívics.
- Detectar i valorar críticament els estereotips, els prejudicis i les discriminacions.
- Aprendre a diferenciar el judici de valor del judici crític.

Continguts:

- Els valors cívics: el diàleg i l'argumentació.
- Els estereotips, els prejudicis i la discriminació per raó de gènere.
- La connotació de les diferències per raons de gènere en contextos d'asimetria.

Material necessari:

- Guia per al professorat amb la descripció del cas: Fitxa N° 1
- Cartes de rol: Fitxa N° 2
- Preguntes guia per a la discussió: Fitxa N° 3
- Documents de suport per a la reflexió: Fitxa N° 4(I, II)
- Petita llibreta per a conclusions per a cada grup de treball.

Forma d'aplicació:

L'aplicació necessita dotze sessions de tutoria contant amb una sessió introductòria sobre el judici crític i una sessió final de reflexió sobre el dilema fet.

* Adaptació de Espín, J. ; Marín, M. ; Massot, I. *Aprendamos a decidir. Formación del juicio crítico*. Projecte I+D de la Universitat de Barcelona, material inèdit, aplicat amb col·laboració del GREDI al IES Bernat Metge al curs 2005/06

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

El judici crític

Combatre estereotips: dones directives

Justificació de l'activitat:

No es possible construir una societat justa, igualitària i pacífica des de la discriminació d'uns envers els altres. Per això la detecció i la crítica constructiva per part de l'alumnat de situacions en les quals apareixen estereotips, prejudicis i accions discriminatòries constitueixen l'eix del judici crític.

El desenvolupament del judici crític fa referència a la capacitat per argumentar i a l'hora deixar-se convèncer per a poder participar activament en una acció deliberativa i suposa l'adquisició d'uns valors claus per al desenvolupament de la ciutadania: justícia, equitat, diàleg, tolerància i participació.

Objectius:

- Aprendre la diferència entre un judici de valor i un judici crític.
- Aprendre a analitzar i a fer servir arguments abans de fer un judici.
- Identificar i valorar críticament els estereotips, els prejudicis i les discriminacions.

Descripció de l'activitat:

1ª Sessió:

La primera sessió haurà d'ésser una explicació del que es farà a la Tutoria durant el període que duri aquesta activitat (Estructura de la Tutoria 1) i a on s'ha d'aconseguir despertar l'interès cap a les activitats que es treballaran. El tutor o tutora farà la distribució en grups (Estructura de la Tutoria 2). La funció del professorat és fonamental en aquest moment del procés, ja que la seva intervenció en la distribució de grups procurant la diversitat en tots els aspectes ajudarà a la consecució dels objectius. Aquesta primera part tindrà una duració d' aproximadament ½ hora. Encara que s'hagin treballat a la Tutoria de primer "les regles del joc", se'ls ha de tornar a recordar que són imprescindibles per a poder treballar en comú . Per tant la primera sessió de Tutoria acabarà establint unes normes que, un cop consensuades i acceptades per tots els membres del grup, guiaran i orientaran les dinàmiques que es desenvolupin a l'aula. tot deixant uns minuts per a la col·locació de l'aula per a la següent hora lectiva . Això es farà sempre així per a totes les properes sessions.

2a Sessió:

Un cop començades les sessions, sempre iniciarem la Tutoria recordant breument el que s'hagi fet a la sessió anterior. Demanarem també que tot finalitzant la classe anterior, al canvi de classe, recol·loquin la disposició de l'aula per a la Tutoria.

A continuació el Tutor/a farà un quadre a la pissarra que constituirà la guia per a les properes discussions que sortiran a l'aplicació de les activitats posteriors i que romandrà sempre com a fons mentre durin les sessions de Tutoria d'aquesta activitat:

 ANALITZAR
 ARGUMENTAR
 VALORAR

Tot seguit, el Tutor/a presenta el dilema: llegeix el cas, explica el significat dels termes que pugin resultar més difícils i posa de manifest el problema plantejat, incitant la reflexió de l'alumnat per a argumentar la solució que consideri més adient.

3a Sessió:

El Tutor/a organitza la dramatització del cas, situant l'escena i presentant els diferents personatges implicats a través de les cartes de rols. També es demanen quatre voluntaris per a escenificar la situació, deixant, però, una ampli marge a la improvisació.

Després de la lectura de les cartes de rols, els actors representen l'escena, posant-se a la pell dels seus personatges i, per tant, actuant i defensant cadascun dels posicionaments que es posen en joc.

Un cop s'ha fet la dramatització del cas, s'incita a l'alumnat a la reflexió sobre els temes que han de tenir en compte per argumentar el cas.

4a-5a Sessions:

El Tutor/a presenta les lectures de profundització i organitza la distribució de documents assignant-los a l'alumnat. L'alumnat analitza la

documentació en petits grups de discussió per contrastar els arguments que recolzen cada opció escollida, a partir de la documentació i va anotant les opinions del grup.

6a Sessió:

Comença la sessió recordant breument el que s'ha fet fins ara i s'inicia l'exposició del que pensa cada petit grup. Si la divisió d'opinions no es dona, també es poden formar grups als quals s'encarrega la defensa d'una postura determinada, com si fos una dramatització.

7a Sessió:

El Tutor/a presenta les preguntes-guia en aquesta sessió, després de la posada en comú dels grups de les raons donades en favor de cada opció, i s'analitza el conflicte de valors que es posa de relleu formulant algunes o totes les qüestions que suggerim per a la discussió. Al final es recullen els millors arguments que fonamenten cada opció i s'intenta consensuar una solució al dilema.

8a Sessió:

Aquesta sessió tindrà dues parts: la primera per acabar de contestar les preguntes-guia per a la discussió que permetrà afavorir un debat entre les diferents opinions; i la segona, molt important per a sensibilitzar l'alumnat contra la discriminació, en la qual l'alumnat cercarà situacions semblants de discriminació que hagin patit les dones del seu entorn més proper, com a dones treballadores.

9a Sessió:

Per a començar l'activitat, amb els diaris de l'Institut farem una primera mirada a com es tracten de manera diversa, i sobretot a la publicitat, les dones i els homes.

Es proposa a l'alumnat que al llarg de la propera setmana portin a terme una petita recerca consistent en analitzar la publicitat dels diferents mitjans de comunicació (la televisió i la premsa escrita) a fi de descobrir la manera com descriuen les dones. Se'ls explica que hauran de fixar-se amb el llenguatge que s'utilitza i la forma com les persones són descrites segons siguin homes, o dones, nens o nenes, el tipus d'imatges que s'utilitzen les altres imatges que se'n generen i que facin petites anotacions del més rellevant.

10a-11a Sessions:

Un cop finalitzat el treball de documentació, es demana a tots els grups que presentin els resultats de la recerca a la resta de la classe i a continuació es proposa dialogar sobre les qüestions proposades en relació amb el que han recollit:

- Què penseu que haurien de fer els mitjans de comunicació per tractar aquesta informació d'una forma més objectiva?
- Quines són les principals característiques dels retrats del gènere masculí i femení als mitjans de comunicació?
- Les imatges ofertes pels mitjans estan basades en fets i dades reals o bé sobre suposicions i judicis personals?
- Com surten a la llum pública aquestes imatges, a partir de coneixements reals o a partir d'estereotips i informacions manipulades?
- Penseu que incideixen en la vostra percepció de l'home i la dona? I en la de la societat en general?

12a Sessió:

El final d'aquesta activitat és una reflexió conjunta sobre el què hem après dels objectius proposats. Cada grup de treball haurà de posar breument per escrit les seves conclusions que llegirem després en veu alta, tot recordant la importància de desenvolupar en l'alumnat la capacitat de reflexió abans de donar opinions i d'argumentació per convèncer a l'altre. Acabarem llegint el punt 2 de l'Article 23 de la Declaració Universal dels Drets Humans:

“ Tota persona té dret, sense cap discriminació, a igual salari per la mateixa feina”

Avaluació de l'activitat:

Aquest apartat permetrà, a les sessions de Tutories per nivell que es fan periòdicament, posar en comú els diferents graus de dificultat que ens anem trobant a la llarg del període d'aplicació i les millores que podem introduir-ne.

Què:

- Grau de participació.
- Esforç per intervenir i expressar les seves idees.
- Connotacions culturals de les seves aportacions.
- Actituds amb els companys/es de grup i amb els altres.

Com:

- Motivant l'alumnat per a què treballi en grup i amb esperit cooperatiu.
- Apuntant les seves aportacions i el grau de participació.
- Intervenint quan sigui necessari o algú ho sol·liciti.
- Observant les seves reaccions, dubtes, sentiments.

Quan:

- Mentre l'alumnat realitza les activitats.
- Durant la posada en comú de les conclusions.

Títol: El desenvolupament del judici crític

Fitxa Nº 1: el dilema

Datacom S.A. és una empresa que es dedica, des de 1990, a la creació i disseny de programari informàtic. L'adquisició de l'empresa per part d'una multinacional nord americana suposa la creació d'una nova delegació en una altra ciutat i la necessitat de seleccionar al director o directora d'aquesta.

El senyor Gómez, director del Departament de Recursos Humans, té la funció d'escollir aquesta persona. Ha pensat a promocionar algú qualificat dins de la mateixa empresa. Entre els possibles candidats i candidates al nou lloc de treball destaquen el currículum i l'experiència d'en Jordi i de la Sònia, ambdós treballant al mateix departament.

La Sònia és llicenciada en Ciències Econòmiques, té 35 anys i és mare d'una nena de 3 anys. Va obtenir una mitjana d'excel·lent al seu expedient acadèmic universitari.

En Jordi és llicenciat en Dret; té 36 anys i és pare de dos nois, de 4 i 7 anys. La seva qualificació acadèmica i la seva experiència professional són equiparables a les de la Sònia.

En Jordi està molt il·lusionat amb la creació del nou lloc de treball i es veu amb moltes possibilitats d'aconseguir-lo. Pensa que les dones no tenen les capacitats necessàries per a poder estar en llocs de treball de responsabilitat ja que són més emotives i els manquen les dots de comandament, cosa que els fa impossible prendre decisions lògiques i racionals.

D'altra banda, la Sònia va ocupar temporalment un càrrec directiu a l'empresa i va desenvolupar sense problemes les seves funcions. D'ençà, en Jordi la tracta amb recel perquè pensa que degut a què la Sònia ha tingut aquesta experiència temporal com a directiva, un dia no gaire llunyà podrà ocupar aquest mateix lloc de treball a l'empresa. Així doncs, en Jordi qüestiona totes les opinions de la Sònia i sol no estar d'acord amb ella. Quan la Sònia pren una decisió diferent a la seva, sol pensar que va errada, no es planteja que pugui estar ell mateix equivocat i fins i tot a vegades s'atribueix idees de la Sònia com a seves. La tracta com si fos la seva secretària, donant-li ordres contínuament; actua com si ella no estigués preparada per un altre tipus de feines. Acostuma a pensar que no les sabria fer i, d'altra banda, té por que els demés pensin que la Sònia en sap més que ell.

A la Sònia li agradaria accedir a ocupar la direcció d'aquesta nova delegació, perquè pensa que està preparada. Però no sap si presentar-se o no. D'altra banda, la Maria, una companya de la Sònia, li aconsella que s'ho pensi bé abans de donar aquest pas ja que es tracta d'un lloc de treball de molta responsabilitat.

A l'empresa en la qual treballen la Sònia i en Jordi no hi ha dones als càrrecs directius, la majoria en són homes entre 40 i 50 anys. Per tant, aquests no estan acostumats a compartir les decisions importants amb les dones.

A més a més, dintre d'aquesta empresa és habitual que les dones, quan tenen fills, escullin per una reducció de la jornada laboral degut a què han de simultaniejar la seva feina amb la cura de la casa i la família.

Títol: El desenvolupament del judici crític

Fitxa Nº 2: Cartes de rol

Sònia: és una dona de 35 anys i és mare d'una nena de 3 anys. Va estudiar la Llicenciatura d'Econòmiques amb una nota mitjana d'excel·lent i posteriorment va realitzar un Màster a Londres que li ha permès familiaritzar-se amb el món de la informàtica. Mai s'havia plantejat accedir a un càrrec directiu fins ara i la idea li sembla molt interessant.

Jordi: té 36 anys, està casat i és pare de dos fills. La seva dona és mestressa de casa. En Jordi és llicenciat en Dret Laboral. No li agrada que les dones casades treballin fora de casa perquè pensa que així no poden atendre bé les necessitats de casa i de la família. Està acostumat a què les dones de la seva família mai hagin treballat fora de casa. Li costa acceptar que una dona ocupi un lloc de treball superior al seu.

Maria (una companya de la Sònia): té la mateixa edat que la Sònia, també és llicenciada i varen entrar a treballar el mateix any dins l'empresa. La Maria no es veu capaç de presentar-se a un càrrec directiu. Pensa que no podria suportar la responsabilitat i les tensions que comporta aquest tipus de càrrecs. Li fa por pensar que no el podria desenvolupar correctament i quedar malament davant els seus caps i la resta de companys i companyes.

Senyor Gómez: és el director del Departament de Recursos Humans de Datacom S.A.. Al llarg de la seva trajectòria laboral ha procurat ser objectiu amb les decisions de selecció. Sempre s'ha basat en la valoració de les competències professionals dels i de les candidates al càrrec, i per ell la condició de ser home o dona mai ha estat un obstacle per a accedir al món laboral.

Títol: El desenvolupament del judici crític

Fitxa N° 3

PREGUNTES-GUIA PER A LA DISCUSSIÓ EN GRUPS

1. Aquest joc de rol reflecteix una situació factible de la vida diària o et sembla exagerat? Coneixes alguna situació semblant a la proposada? Explica-la.
2. A quin dels dos candidats hauria de seleccionar el Sr. Gómez? Explica quins elements hauria de tenir en compte per a prendre la seva decisió.
3. Penses que els dos candidats tenen la suficient preparació pel lloc de treball? Penses que ambdós poden presentar-se a aquest tipus de càrrecs? Per què?
4. Creus que el fet de ser home o dona ha de condicionar l'accés a un càrrec directiu dins d'una empresa? Per què?
5. Explica algunes dificultats que coneguis d'alguna dona al món laboral.

Títol: El desenvolupament del judici crític

Fitxa Nº 4: Documents I

LES DONES AL MÓN DEL TREBALL

(Extret de Espín, J.V. (2002). *Educación, ciudadanía y género*. En M. Bartolomé (Coord.). *Identidad y ciudadanía: un reto a la educación intercultural*. Madrid: Narcea)

L'increment de la presència de la dona a treballs remunerats és vist des de moltes instàncies socials com un dels canvis socials més dràstics d'aquest segle. L'oficina Internacional del Treball ja va informar, el 1978, que les dones constituïen més d'una tercera part de la població activa al món econòmic i que un 46% de les dones entre 15 i 64 anys tenien feina. La manera en què es distribueixen les dones al món laboral a les diferents cultures és un indicador del seu desenvolupament professional. De fet, es veu clarament que hi ha "treballs específics de dones" i "treballs específics d'homes".

Amb tot, la dona no solament es dedica al treball productiu remunerat, sinó que també emprà gran part del seu temps en altres tipus de feines no remunerades, que s'anomenen feines reproductives: feines domèstiques i de cura d'altres persones. La distribució de les hores dedicades a ambdós tipus de treballs no és la mateixa per homes i dones; la dona dedica més hores que l'home al treball reproductiu, i a la inversa, l'home dedica més hores al treball productiu. A més a més, en el cas de les dones, a mida que augmenta l'edat, efectuen una major quantitat de tasques domèstiques. En el cas dels homes, la relació és inversa.

Les dones que tenen fills o filles coincideixen en afirmar que la trajectòria professional d'una dona es veu condicionada per un "abans" i un "després" de ser mares. Existeix, per tant, una problemàtica específica que afecta a les dones sobre la base de la seva funció de reproductores biològiques.

Tornant al treball productiu, s'observa que grans percentatges de dones es concentren en unes poques feines (per exemple, les agrícoles, administratives i de serveis, l'ensenyament, i totes aquelles, en definitiva, que impliquen tasques relacionades amb la cura, desenvolupament i creixement humà). Existeixen, d'altra banda, professions amb escassa presència de la dona. Es posen de manifest un cop més, les dificultats de les dones per accedir a feines tradicionalment masculines. Les dones es troben principalment en aquelles professions en què realitzen tasques similars a les de l'àmbit privat; els rols adjudicats a les persones en funció del seu sexe adquireixen, també, importància al llarg de la vida professional. Alhora, una petita proporció de dones ocupen càrrecs directius, executius, quedant-ne la majoria de les vegades a nivells més baixos, menys pagats i de poca responsabilitat i

capacitació. A Espanya, segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística (enquesta de població activa, resultats del tercer trimestre del 2002) solament un 17,9% de dones ocupen càrrecs directius a empreses en front el 82,1% d'homes.

Hi ha alguna variació d'una cultura a una altra respecte a la presència de les dones a les diferents àrees laborals, i en alguns països, pocs però, hi ha dones que ja han entrat en àmbits laborals tradicionalment destinats als homes, com legislatura, política, ministeris, negocis, etc. El problema és especialment greu quan es refereix a dones en inferioritat de condicions (d'altres minories ètniques, d'altres creences, etc.). En efecte: examinant la relació entre gènere i treball, s'evidencia que les dones estan en inferioritat de condicions econòmiques, comprovant-se que gènere i ètnia interactuen, ocupant la dona l'últim i més baix esglaió socioeconòmic. La *feminització de la pobresa* implica que és la dona qui engrosseix la proporció de les persones econòmicament desfavorides en tot el món .

És important matisar que l'elevada proporció de dones a la població inactiva és deguda a què se segueix incloent en ella a les persones la dedicació principal de les quals són les feines domèstiques (mestresses de casa).

Si a les dades anteriors afegim que, en general, les dones troben majors dificultats que els homes per accedir a la primera feina, és fàcil deduir-ne que encara queda un llarg camí per recórrer per tal d'assolir la participació equilibrada de dones i homes al mercat laboral.

Per últim, la diferència salarial entre dones i homes continua essent un fet. S'estima que el salari de les dones és inferior en un 20% al salari dels homes .

Per la seva part i a les portes del nou mil·lenni, l'Organització Internacional del Treball (OIT) assenyala al seu últim informe sobre el treball al món que les dones segueixen guanyant menys que els homes, independentment del seu nivell d'instrucció, i que apart del avenços de les dones al terreny educatiu, això no ha estat suficient per superar les barreres de la segregació professional, així com tampoc ha tingut incidència a les disparitats salarials entre els sexes. La OIT adverteix que a molts països persisteix la discriminació en tant que ha disminuït l'oferta de feines per dones mitjanament qualificades i que, a més a més, l'exclusió de la formació al lloc de treball és una de les principals modalitats de discriminació contra les dones.

Fitxa Nº 4: Documents II

Dones en llocs directius

Esglaons perduts en l'escala professional

Les dones estan avui millor educades i ocupen més llocs de treball en el món que en cap altra època abans, fins al punt de constituir ja més del 40% de la mà d'obra mundial. No obstant això, la majoria de les dones continuen patint una segregació ocupacional en l'empresa i rares vegades travessen l'anomenat "sostre de vidre": la barrera invisible que impedeix l'accés de les dones als llocs d'alta direcció i a càrrecs professionals en les empreses organitzacions. La seva participació global en els llocs directius rares vegades supera el 20%, segons estudis nacionals, i cau fins al 2 o el 3% en les empreses i organitzacions majors i més poderoses.

Resultat	Conseqüències
<i>Les dones solen guanyar menys que els homes</i>	<i>Reduïda contribució als ingressos familiars</i>
<i>Les dones estan infrautilitzades</i>	<i>Inferior competitivitat, pèrdua econòmica per a l'empresa</i>
<i>Falta d'accés a les funcions directives</i>	<i>Infraccions dels drets humans i de la justícia social</i>
<i>Falta de models de rol</i>	<i>Perpetuació de la discriminació en raó del gènere</i>

Progrés

Els amplis canvis produïts en la composició del mercat del treball, amb l'augment de l'activitat econòmica de les dones en una gamma d'ocupacions cada vegada més extensa juntament amb els seus ascendents nivells de formació, han dut a una pressió creixent perquè es dediqui major atenció al tema de les dones en els llocs de direcció. A pesar de les desigualtats, les dones han fet en tot el món notables progressos en la conquesta d'una participació cada vegada major en els llocs professionals i de direcció. En alguns països, les dones ocupen més del 40% de tots els llocs administratius i directius. I no només estan ja dirigint en molts països el 30% o més de les petites i mitjanes empreses, sinó que, al fer-lo, estan creant treball per a uns altres.

Però persisteixen els obstacles

Un obstacle summament real en la pràctica perquè les dones arribin a posicions d'alt nivell és la responsabilitat que duen sobre les seves espatlles de tenir cura dels seus fills i de realitzar les tasques de les seves llars. El treball professional –i especialment el directiu– es caracteritza sovint per les llargues hores que cal dedicar-li per a aconseguir reconeixement i eventuais ascensos. Les polítiques i estructures de promoció en les empreses estan pensades amb freqüència per a destacar el període comprès entre els 30 i els 40 anys d'edat com el més important per al desenvolupament d'una carrera. Però aquests anys són precisament els quals exigeixen una dedicació més intensiva a cura dels fills. Així, les dones que volen tenir al mateix temps una família i una carrera han de fer autèntiques filigranes amb pesades responsabilitats en ambdues esferes.

La cosa és més subtil encara perquè, fins i tot les dones que no tenen responsabilitats familiars són vistes com mares potencials, amb el resultat que sovint es presta menys atenció a les inversions requerides per a oferir-los formació i oportunitats de progressar en les seves carreres de la que se'ls brinda als homes que ocupen el seu mateix treball, la qual cosa redueix les seves oportunitats d'ascendir més endavant als llocs més alts.

Un dels principals obstacles que s'oposen a l'ascens de les dones en l'empresa és pel que fa a la capacitat i disposició de les dones a acceptar llocs de responsabilitat, especialment si això implica horaris de treball llargs, viatges i trasllats.

Un canvi per a bé

Un pas important en aquest sentit és l'adopció, per part de moltes empreses, d'una política d'igualtat d'oportunitats. Els enfocaments d'acció positiva o afirmativa formen ja part d'una política conjunta d'igualtat amb l'objectiu d'anivellar el terreny de joc per a donar a tots la mateixa oportunitat d'ascendir per l'escalafó empresarial.

Mesures tals com els acords de treball flexible, formació i ensinistrament, assignació de tasques variades i que comportin nous reptes, planificació en el desenvolupament de la carrera, així com tot quant es fa per a promoure des de l'empresa polítiques favorables a les famílies i prevenir l'assetjament sexual en el treball, són passos positius en aquest sentit. La formació en capacitats directives i a prendre decisions, i l'ensinistrament en distintes àrees de la pròpia empresa perquè les dones aconseguixin una experiència i un coneixement més amplis de l'estructura i funcionament de l'organització són els instruments claus per a donar-los la confiança en si mateixes, les tècniques, els coneixements i els contactes que necessitaran per a llaurar el seu propi futur.

Programes com els denominats "treball i família" o "treball i vida" ajuden als treballadors a reduir el seu estrès i rendir més. En aquests programes solen incloure aspectes tals com el permís per maternitat i cura de la família, instal·lacions i serveis per a l'atenció de nens i gent gran, i acords de treball flexible com el treball a temps parcial, l'horari flexible, la setmana laboral comprimida i el teletreball. Si bé aquestes mesures s'adopten sovint amb el propòsit d'atreure i retenir a les dones, és important animar també als homes a

fer ús d'aquestes opcions. També els homes poden tenir responsabilitats familiars i necessitar, pel mateix, un sa equilibri entre el treball i la seva vida personal. Si només les dones recorreguessin a aquestes opcions, podrien derivar-se efectes negatius per a elles, ja que tal vegada les hi considerés menys compromeses amb les seves ocupacions.

Extracte: Centre Interamericà d'Investigació i Documentació sobre Formació Professional (Cinterfor/OIT) - webmaster@cinterfor.org.uy Copyright © 1996-2003

10. Validació de les propostes

Els objectius inicials plantejats al projecte per a obtenir la llicència eren:

- a) **Estudiar** críticament les dimensions claus d'una escola inclusiva dedicats a l'estudi de l'educació per a una ciutadania inclusiva, intercultural i no sexista que permeti i afavoreixi la cohesió social.
- b) **Analitzar** la funció tutorial dins d'una escola inclusiva i el seu potencial de canvi per a aconseguir la cohesió.
- c) **Classificar** els continguts, en especial els dedicats a l'alumnat entre 12 i 16 anys, tenint en compte els dos apartats anteriors
- d) **Elaborar** una programació seqüencial i sistemàtica d'eines a treballar a cada curs, d'acord amb les característiques evolutives i a les necessitats psicosocials de l'alumnat de l'ESO, especialment dinàmiques que afavoreixen la participació d'alumnat amb dificultats per a participar dins del context escolar i social.
- e) **Validar** la programació d'activitats prevista a través d'un sistema de jutges doble:
  - professorat
  - membres del GREDI
- f) **Reelaborar** la programació prevista, tenint en compte els resultats de la validació.
- g) **Presentar** el projecte a tots els estaments educatius implicats.

Al punt N° 5 del projecte presentat i dintre del desglossament de les tasques previstes del pla de treball, proposàvem una validació dels materials preparats. Al llarg del procés de preparació d'aquestes activitats hem estat en contacte permanent amb el Centre i hem tingut en compte les indicacions rebudes per part dels tutors/es, coordinadors i director, així com la pròpia experiència com a tutora durant molts anys en l'aplicació i validació de diversos materials del GREDI que ara hem adaptat per a la ESO.

Aquest objectius inicials s'han modificat parcialment al fer-los dins d'un procés d' investigació-acció. El nostre interès per fer servir aquesta metodologia es basava en la implicació de tot el professorat tutor, la qual cosa facilitava la "apropiació" dels materials presentats per a la seva inserció a la pràctica escolar quotidiana que té com a punt de partida el nostre treball. Aquest canvi ha suposat iniciar el projecte amb una informació prèvia al Centre, més una implicació directa dels tutors i tutores de l'ESO amb la seva participació a la primera fase del diagnòstic i a la validació dels materials proposats.

El dia 16 de maig de 2008, en reunió conjunta amb tots els tutors i tutores dels quatre cursos de l'ESO, els coordinadors de nivell i el coordinador pedagògic vaig presentar les activitats previstes per aplicar-se a les tutories a partir del proper curs i després vaig facilitar una carpeta per a cada nivell amb els següents apartats d'aquesta memòria per al seu anàlisi i per poder fer les modificacions oportunes que em suggereixin si s'escau.

Materials de cada carpeta:

Resum.....pàg. 4

Aspectes comuns de les Tutories.....pàg. 29-33

Concreció de les propostes.....pàg.34

Activitats específiques per a cada curs .....(segons nivell)

Enquesta als Tutors/es.....pàg. 70

També he parlat una vegada més amb el director per veure l'aplicació que farem el proper curs, amb el projecte de començar a aplicar-lo, d'una manera gradual, començant pels cursos 1er. i 3er. o bé a partir de 1er. de l'ESO a on faré jo mateixa una de les tutories el proper curs. Farem també una programació d'aplicació amb el coordinador pedagògic en una propera reunió de preparació pel curs.

Agraeixo molt, una vegada més, la feina dels tutors/es i sobretot ara a final de curs per la col·laboració rebuda i les seves interessants indicacions.

ENQUESTA ALS TUTORS/ES DEL IES BERNAT METGE

Tutor/a:

Nivell:

Si us plau, senyala amb una creu de menys a més (1 al 5) el que pensis sobre les següents qüestions:

1. Creus que la Tutoria en forma de classe cooperativa pot ajudar a la integració del grup-classe?

1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

2. Creus que les activitats proposades per a la Tutoria ajudarien l'alumnat a participar més dins del grup-classe?

1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

3. Has detectat a la teva Tutoria actituds hostils entre l'alumnat per raó de ètnia o sexe?

Cap vegada.....

Una vegades.....

Varies vegades.....

Moltes vegades....

4. Penses que s'han de fer accions específiques per a la integració de l'alumnat dins dels valors de respecte, igualtat i no discriminació?

1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Suggerències:

Moltes gràcies

Els resultats obtinguts són els següents:

Puntuació:

	1	2	3	4	5
1ª Pregunta			X	X	
2a Pregunta				X	
3a Pregunta	X				X
4a Pregunta					X

A la primera pregunta de la enquesta, sobre la classe cooperativa hi ha una valoració majoritària (tots menys una tutora que la valora amb un 3) que la valoren molt positivament amb 4.

Respecte al punt N° 2, hi ha coincidència a la puntuació 4. Faig una transcripció feta per una tutora de 4art. que em sembla molt interessant per a l'aplicació i que ja estava dins dels projectes d'aplicació pel proper curs: "Fora bo que si adoptem aquestes fantàstiques idees per a la Tutoria, abans de posar-les a la pràctica, féssim nosaltres una mica de pràctica en "petits comitès" de treball amb l'objectiu de conèixer bé el material i la seva implementació". Que és exacte el que es previst de fer, però que resulta molt interessant que ho demanin els mateixos tutors/es i demostra fins a quin punt el professorat està disposat a treballar-hi.

A la pregunta N° 3 de la enquesta tots els cursos menys un han patit varies vegades actituds hostils a la seva aula per raó de ètnia o sexe.

A la pregunta N° 4, tothom creu en la necessitat de fer accions específiques per aconseguir valors de respecte, igualtat i no discriminació, probablement també com a conseqüència de la resposta a la pregunta anterior.

11. Conclusions

La primera conclusió és que hem aconseguit, a través de la metodologia emprada, que el professorat conegui la utilitat dels materials i els consideri adients per a la problemàtica i característiques del nostre alumnat, així com el compromís de fer les aplicacions corresponents, dintre del calendari previst per el desenvolupament del Pla de Millora; per tant, una implicació real que

consisteix en la introducció del canvi proposat a la pràctica pedagògica habitual del Centre.

La segona conclusió és que hem pogut, tal i com ens havíem proposat, adaptar i seqüenciar els materials pels diferents nivells de l'ESO sobretot pel fet de la experiència prèvia en diferents grups de treballs tutoritzats pel GREDI a la Universitat de Barcelona i amb col·laboració d'altres Instituts, a on les opinions i experiències dels altres enriqueixen la pròpia i donen forces per a continuar en projectes innovadors.

Els resultats del diagnòstic, que m'han permès constatar la composició ètnica de l'alumnat del Centre, han sigut el punt de partida per a l'elecció de determinats materials que ara presentem, primer amb una Fitxa descriptiva que inclou els objectius i després amb un material per al professorat amb una descripció més àmplia, així com un model per a la avaluació dels resultats.

Les conclusions generals que es desprenen de la validació dels materials es corresponen amb els resultats empírics que nosaltres ja havíem obtingut als treballs fets amb anterioritat, recollides com a notes de camp.

Les conclusions específiques més rellevants es concreten en els següents apartats:

- Desenvolupament de la consciència crítica entre els estudiants, donat que mitjançant les diverses dinàmiques, l'alumnat va poc a poc incorporant en el seu pensament la reflexió dels fets relacionats amb la vida quotidiana i així poden valorar aquestes situacions i argumentar el seus punts de vista envers les mateixes.
- El procés seguit contribueix a que l'alumnat desenvolupi capacitats participatives i valors per a la convivència: tolerància, inclusió, equitat i diàleg mitjançant les dinàmiques de treball realitzades a l'aula.
- L'alumnat valora com a molt positiu la nova dinàmica de participació que s'ha generat a l'aula: discutir sobre temes controvertits posant en comú les diferències de pensament i estimulant la seva capacitat per a argumentar des d'un punt de vista crític.
- Es desperta entre l'alumnat el desig de compromís amb la millora de la realitat que els envolta.
- L'alumnat aprèn a detectar i valorar críticament els diversos estereotips, prejudicis i actes discriminatoris dins de col·lectius socials propers a ells i que impedeixen que es desenvolupi una millor convivència social.
- Es demostra que la motivació del professorat es fonamental pel desenvolupament de l'aprenentatge de l'alumnat. La dinàmica dins de l'aula depèn de la motivació que el professorat desperti en el seu alumnat.

MODEL DE FULL DE SEGUIMENT

Nom del professor/a.....

Centre.....

Nivell..... ....

Grup..... ....

QUÈ HEM FET?

Activitats que s'han aplicat	
Objectius	
Temporització	
Dificultats sorgides	
Suggeriments	
Valoració	

BIBLIOGRAFIA

- Ainscow, M. *Desarrollo de escuelas inclusivas*, Narcea, Madrid (1999)
- ACNUDH , *La enseñanza de los Derechos Humanos. Actividades prácticas para las escuelas primarias y secundarias*, Ginebra (2004)
- Bartolomé. M. (coord.) *Identidad y ciudadanía. Un reto a la educación intercultural*. Narcea (2002)
- Bartolomé, M. *¿Construimos Europa? El sentimiento de pertenencia desde una Pedagogía de la Inclusión*. Comunidad de Madrid, Consejería de Educación (2003)
- Bartolomé M. y Cabrera F. (Coord.) *Construcción de una ciudadanía intercultural y responsable*. Narcea (2007)
- Bartolomé, M. (coord.) *Diagnóstico a la Escuela Multicultural*, Cedes, Psicopedagogía, Barcelona (1997)
- Bartolomé, M. y otros. *La construcción de la identidad en contextos multiculturales*. MEC (CIDE), núm. 149, Investigación.
- Bartolomé, M. *Metodologia qualitativa orientativa cap al canvi i la presa de decisions*. Univesitat Oberta de Catalunya. P1/ 0090
- Cabré et alii. *Les onades migratòries en la Catalunya contemporània*. Fundació Lluís Carulla. Nadala 2007. Immigració (2007)
- Casanova, M. *La organización escolar al servicio de la integración*. Cuadernos de Pedagogía, 269, 50-54 (1998)
- Crémieux, C. *Coopérer pour développer la citoyenneté*, Hatier (1999)
- Espín, J. ; Marín, M. ; Massot, I. *Aprendamos a decidir. Formación del juicio crítico*. Projecte I+D de la Universitat de Barcelona, material inèdit. (GREDI)
- Jordan, J.A. *L'educació multicultural*, Barcelona, Ceac (1992)

- Jordan, J.A. *La escuela multicultural. Un reto para el profesorado*. Barcelona , Paidós Ibérica, S.A. (1994)
- Jordan, J.A. *Propuestas de educación intercultural para profesores*. Barcelona, Ceac. (1996)
- López M.M. *Proyecto Roma*, Cuadernos de Pedagogía, 346.
- Massot, I. *La Construcción de la identidad en contextos multiculturales*. Desclee de Brouwer (2003)
- Malgesini G. y Giménez, C. *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*. Catarata (2000)
- Naïr, Sami *Barcelona, ciutat educadora a favor del diàleg intercultural. Què és una política de ciutadania?* Barcelona , 21 de maig 2007. Biblioteca Fuster
- Oller, Dolors *Identitat i diversitat, Sabrem conviure en la diversitat?* Fundació Lluís Carulla , ESADE (2007)
- Jiménez, C. (coord.) *Lecturas de pedagogía diferencial*. Dykinson, (1991)
- Rebollo, A. y Mercado, I (coord.) *Mujer y desarrollo en el siglo XXI*. McGrawHill (2004)
- Rebollo, A. (coor.) *Género e interculturalidad: educar para la igualdad*. La Muralla (2000)
- Rué, J. *El treball cooperatiu*, Barcanova (1991)